

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů
Katedra zahradní a krajinné architektury

ZAHRADNÍ ARCHITEKTURA OBDOBÍ RENESANCE

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. Barbora Modrá, Dis.

Autor práce: Kristýna Puchoňová

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Zahradní architektura období renesance* vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

V Praze dne: 10. dubna 2012

.....
Podpis autora práce

Poděkování

Je mou milou povinností poděkovat paní Ing. Barboře Modré Dis., která byla mým vedoucím této bakalářské práce. Za její vstřícnou pomoc a ochotu při jejím zpracování. Dále bych chtěla poděkovat svým nadřízeným v zaměstnání, že mi umožnili věnovat psaní práce potřebný čas a zastoupili mě v mé nepřítomnosti. Nemalé dík patří i mému partnerovi, rodině a přátelům za jejich podporu a porozumění.

Souhrn

Tato bakalářská práce se zabývá zahradní architekturou období renesance. Na základě rešerše odborné literatury byla provedena základní charakteristika architektonických znaků používaných v zahradách v tomto uměleckém slohu. V práci jsou popsány vybrané historické zahrady, které byly založeny jako zahrady renesanční a nacházejí se na území České republiky. Samostatně jsou poté popsány i vybrané renesanční zahrady a parky Prahy a část práce je věnována i vybraným renesančním zahradám Evropy.

Poslední část práce je věnovaná vybranému objektu se zahradou, a sice Bučovicím. Cílem této části bylo, na základě informací z odborné literatury a terénního průzkumu dané zahrady, zhotovit popis daného objektu, jeho okolí a udělat rozbor vybrané zahrady. Rozbor dané zahrady byl zaměřen tak, aby bylo možné na tomto zahradním objektu dokladovat principy zahradní architektury používané v renesanci.

Ve výsledku bylo zjištěno, že zámek Bučovice se zahradou patří mezi jednu z typických renesančních staveb u nás. Původní vzhled zámecké zahrady se nezachoval, jde tedy jen o volnou rekonstrukci možné původní zahrady z 16. století. Bylo zjištěno, že při založení této zahrady byly dodrženy některé principy zahradní tvorby používané v renesanci. Jako např. půdorys zahrady, rozdělení parterů, ohradní zeď, broderie, vodní prvky, štěpnice, tvarované dřeviny a další. Součástí zámeckého komplexu je i nádvoří s krásnou manýristickou fontánou.

Cílem této práce bylo shrnutí principů zahradní tvorby, které se uplatňovaly v období renesance a jejich dokladování na vybraném zahradním objektu, což lze v závěru konstatovat, že bylo splněno.

Klíčová slova: renesance, Itálie, Antika, zámecká zahrada, fontány, sochy, tvarované dřeviny

Summary

A summary of this thesis is focused on the garden architecture of the Renaissance period. The essential characteristics of architectural characters used in gardens in this art style were found out on the basis of literature search. The thesis describes various historical gardens in the Czech Republic, which were founded as gardens of Renaissance. Selected Renaissance gardens and parks of Prague and various European gardens are described in separate part of this thesis.

The last part of the work is devoted to the selected object with this type of garden - Chateau Bučovice. According to information from technical literature and field survey the aim of this part of thesis was to make the description and analysis of the object, its surroundings and mainly the garden. Analysis of the garden was focused on proving the principles used in the Renaissance.

It was found that the Chateau Bučovice with its garden belongs among one of the typical Renaissance buildings in the Czech republic. The original appearance of the castle garden did not survive - it is only a free reconstruction of possible original garden from 16th century. It was found that, that the principles of garden design used in Renaissance such as floor plan of the gardens, a division of parterres, the road to wall, water elements, shaped trees, and more were followed when building this garden. A beautiful formal gardens and courtyard with fountain are also parts of the castle complex that need to be mentioned.

The aim of this thesis was to sum up the principles of the garden creation, which are applied in the Renaissance period of time and proving these principles on selected object and it is possible to say that the aim was met.

Keywords: Renaissance Italy, Antiquity, the Chateau gardens, fountains, sculptures, shaped trees

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Cíl práce.....	9
3. Literární rešerše.....	10
3.1 Renesance.....	10
3.1.1 Raná renesance.....	11
3.1.2 Vrcholná renesance.....	11
3.1.3 Pozdní renesance.....	11
3.2 Renesance jako stavební sloh.....	12
3.2.1 Znaký renesanční architektury.....	12
3.3 Vznik renesanční zahradní architektury.....	13
3.4 Renesanční zahrady v Toskánsku – vzkříšení antiky.....	15
3.5 Principy renesanční zahrady.....	16
3.6 Renesanční zahrada – vzor pro moderní zahrady.....	18
3.7 Vybrané renesanční zahrady v České republice.....	18
3.7.1 Březnice.....	19
3.7.2 Kaceřov.....	20
3.7.3 Kratochvíle.....	21
3.7.4 Kroměříž – libosad.....	22
3.7.5 Lužany.....	24
3.7.6 Lysice.....	25
3.7.7 Telč.....	26
3.8 Vybrané renesanční zahrady v Praze.....	27
3.8.1 Královská zahrada.....	29
3.8.2 Královská obora – Stromovka.....	30
3.8.3 Obora Hvězda.....	31
3.8.4 Valdštejnská zahrada.....	32
3.9 Vybrané evropské zahrady z období renesance.....	33
3.9.1 Italské zahrady.....	33
3.9.1.1 Manýristická zahrada v Bomarzu.....	34
3.9.2 Renesanční zahrady ve Francii.....	35
3.9.3 Zahradní architektura v Anglii.....	36

3.9.4	Renesanční zahrady v Holandsku	37
3.9.5	Renesanční zahrady v Německu a Rakousku	38
3.10	Rané botanické zahrady	38
4.	Materiál a metody	40
5.	Výsledky	41
5.1	Okolí zámku	41
5.1.1	Historie města	41
5.2	Zámek Bučovice.....	41
5.2.1	Z historie zámku	41
5.2.2	Exteriér a interiér zámku	43
5.3	Zámecká zahrada.....	45
5.3.1	Vegetace – vybraná vegetace zámecké zahrady.....	47
5.3.2	Plán zahrady	48
6.	Diskuze	50
7.	Závěr	53
8.	Seznam literatury	55
9.	Samostatné přílohy	58
10.	Seznam příloh	63

1. Úvod

Zahrada je místo, kde proti sobě nestojí člověk a příroda samotná, ale je to místo, kde se navzájem prolínají. Stejně jako dnes, tak i v dobách minulých měla zahrada svou důležitost. Nejenom stavba samotná, nýbrž i zahrada k ní patřící tvořila celek teplého a útulného domova. Člověk se snažil připodobnit zahradu ideálu a ztracenému ráji. Mnohdy je pro nás zahrada jediným kouskem přírody, který máme na blízku a na dosah. Hlavní využití každé zahrady, se ani v průběhu staletí nezměnilo. Zahrada byla, je, a troufám si říci, že i nadále bude místem, kam si lidé rádi chodí odpočinout, místem, kde tráví volné chvíle společně s rodinou, přáteli i svými hosty.

Každá zahrada neoddělitelně patří k dané stavbě a tvoří celek architektury této stavby. Tyto celky vždy sloužily jak k odpočinku, reprezentaci, zábavě, tak i k hospodářským účelům a není podstatné, zda se jednalo o zahradu u měšťanských domů, paláců či královských rezidencí.

Je malý zázrak, že i v dnešní době máme to štěstí, že můžeme stále obdivovat historické zahrady, které byly založeny před několika stovkami let. Některé bohužel zanikly, jiné jsou zanedbávány a strádají, ale i přesto přese všechno je i v naší zemi nemálo historických staveb, které se stále pyšní krásnou zahradou, parkem či oborou, o které je stále pečováno. Mnoho historických zahrad bylo v průběhu staletí předěláno, zrekonstruováno a změněno. Proto je mnohdy složité určit, do jakého uměleckého slohu zahrada patří.

2. Cíl práce

Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní části. Jednou z nich je literární rešerše a druhou metodika práce. Celá práce si klade za cíl podle důkladné rešerše odborné literatury shromáždit co nejvíce dat týkajících se zahradní architektury období renesance. Důležité je zde seznámení se s tématem celé práce. V první části se zaměří na renesanci z hlediska stavebního slohu a jejího rozdělení. Jsou zde popsány jednotlivé fáze renesance. Úkolem je dát dohromady údaje, které popisují vznik samotné renesanční zahradní architektury v Evropě. Jsou v ní popsány typické znaky objevující se v zahradách založených v tomto období. Podrobněji jsou popsány i principy, které byly uplatňovány při zakládání renesančních zahrad. Vybraným zahradám a parkům, které odpovídají těmto znakům, jsou na území České republiky a byly zakládány v renesanci je věnována také značná část práce. Samostatně budou popsány i vybrané renesanční zahrady v Praze.

Druhá část práce bude zaměřená na konkrétní renesanční zámeckou zahradu. Dojde ke shromáždění informací z odborné literatury, na jejichž základě a na základě terénního zkoumání, které v daném zahradním objektu proběhne, bude sestaven popis modelové zahrady. Následně bude vytvořen její plán a podrobný rozbor, který bude zaměřen na výskyt zahradních architektonických prvků, typických pro renesanční zahradní architekturu z 16. století. Díky tomuto rozboru a pořízené fotodokumentaci bude dokázáno, zda se jedná o renesanční zahradu, či nikoliv.

3. Literární rešerše

3.1 Renesance

Tento umělecký sloh je odvozen od latinského slova „renascere“, což znamená znovuzrození. Přesněji jde o znovuzrození Antiky, návrat se k této minulé kultuře. Tato epocha vystřídala umělecký sloh gotiku, která zahrnuje vývoj umění v letech 1140 až 1500. Renesance má zapuštěné kořeny v Itálii, přesněji ve Florencii, a sice v počátku 15. století. Objevení lidské osobnosti se stalo základní charakteristikou renesančního umění (Jöckle a Kerstjens, 2005).

Ve skutečnosti šlo již o třetí pokus návrat se k antickému umění. K prvnímu pokusu došlo za vlády Karla Velikého v 9. století a druhá snaha byla za Otty v 10. století ve Francké říši (Syrový, 1972).

Pokud je vývoj české renesance posuzován ve srovnání s Itálií, je nutné přihlídnout především k okolnostem a podmínkám jejího vzniku a vývoje v obou zemích.

Koncem 14. a počátkem 15. století bylo v Itálii vyspělé finanční hospodářství, styk s celou Evropou a zámořskými zeměmi. Byla zde mocnou pohnutkou tradice římského impéria, domácí antická tradice a vzory architektury. V Itálii došlo ke zrodu renesance a doba jejího trvání byla celá dvě století.

Naproti tomu v českých zemích to byla, koncem 15. a počátkem 16. století, určitá izolace země po husitském revolučním hnutí, pozvolné hospodářské upevnění a vzestup, neobyčejně silná gotická tradice, která nutně vyvolávala vzpomínky na říši Karla IV. Vítězná tažení Husitů, žádné antické památky a nakonec postupné vnikání italské renesance k nám. Doba jejího trvání u nás byla poměrně krátká – jen jedno století (Syrový a kol, 1977).

Renesance dělí na jednotlivé fáze. První fáze je renesance raná neboli časná, která je souběžná s gotikou pozdní. Ta přechází v renesanci vrcholnou a ta v renesanci pozdní, která přechází v tzv. Manýrismus, který spojuje renesanci s barokem, což je další, nadcházející sloh.

3.1.1 Raná renesance

(Období mezi letopočty 1492 a 1538, kdy se v Praze začíná stavět letohrádek v zahradě Pražského hradu) přichází koncem 15. století do českých zemí. Z roku 1492, kdy byla Kryštofem Kolombem objevena Amerika, pocházejí první datované práce, zámecké portály v Moravské Třebové a Tovačově. Roku 1493, tedy rok nato, jsou budována na Pražském hradě okna Vladislavského sálu mistrem Benediktem Rejtem. A právě s tímto jménem a s touto stavbou začíná být pozdní gotika prostoupena renesančními prvky. Na stavbách se začínají objevovat portály, renesanční ostění oken a místy dokonce arkády. Ludvíkovo křídlo Pražského hradu z roku 1508 je první stavbou s renesanční fasádou. Tato budova dodržuje vodorovné vyznačení pater a řazení oken přesně nad sebou (v gotice se okna na stavbách umísťovala tak, jak se to zrovna hodilo) (Herout, 1975).

3.1.2 Vrcholná renesance

Vrcholná renesance vymezená letopočtem 1538, kdy se začíná stavět letohrádek (Belveder) v Královské zahradě a rokem 1580, kdy přibližně začíná renesance pozdní. V tomto období se vyskytuje většina typických znaků renesance (Herout, 1975).

3.1.3 Pozdní renesance

Pozdní renesance trvá 40 let, přibližně od roku 1580, do roku 1620, kdy došlo k bitvě na Bílé hoře. Do Čech proniká, společně s učením náboženského reformátora Martina Luthera, renesance ovlivněná německou a holandskou renesancí. Především větší mírou ornamentů a reliéfního členění, což je přesný opak toho, o co usilovala česká vrcholná renesance). V této fázi renesance, na rozdíl od fází předchozích, je v architektuře použito bohatšího zdobení, ať už portálů, sloupů či např. zámeckých krbů (Herout, 1975).

3.2 Renesance jako stavební sloh

Mezi první renesanční stavby patří Spedale degli Innocenti (Nalezinec, 1419-1424) od architekta Filippa Brunelleschi a dále jeho Stará sakristie kostela S. Lorenzo (1421-1428). Obě tyto stavby jsou k vidění právě ve Florencii.

Leon Battista Alberti patří mezi další významnou osobnost rané renesance. Tento noblesní a vzdělaný člověk se zabýval antickými sloupovými řády, urbanismem a kladl důraz na hlavní principy architektury. Roku 1470 byl navržen kostel S. Andrea v Mantově, který vypadá, díky své klenbě, jako římský kostel.

V gotických stavbách byl kladen důraz na to, aby vše působilo co nejvyšší. Renesanční architekti se naopak snaží, aby jednotlivé sloupy a části stavby odpovídaly velikostním poměrům lidského těla.

Nejvýznamnější stavba vrcholné renesance je v Římě chrám sv. Petra. K této stavbě bylo spoustu různých návrhů, dokonce od Michelangela a Bramanta (Jöckle a Kerstjens, 2005).

3.2.1 Znaky renesanční architektury

V renesanci dochází ke spojení hlavních principů architektury řecké (používání sloupů) a architektury římské, jejímž přínosem je oblouk, pilíř a klenba. Například z římské patrové stavby Kolosea, převzala renesance architekturu ze sloupů a oblouků, především pro stavbu **arkád**. Páve pomocí arkád se na renesančních stavbách otvírají do nádvoří vzdušné chodby- tzv. **lodžie**. Se stavbou arkád souvisí i řazení jednotlivých řádů sloupů (jednotlivé řády se liší hmotností, tvarem hlavy a členěním). Podle renesanční zásady řazení bývá nejnižší řád nejjednodušší a nejhmotnější (**toskánský řád**) a směrem nahoru je použito řádů lehčích a ozdobnějších (**jónský a korintský**).

V renesanční architektuře je novým přínosem **pilastr** („svislý plochý článek pravouhého půdorysu, přiložený na stěnu a předstupující méně než polopilíř“). Další novinkou je tzv. **balustráda** - složená s balustrád. Což je zábradlí - složené z kuzelek.

Na rozdíl od gotiky, kde byl kladen důraz na svislé články, převažují v renesanci články vodorovné. Jedním z horizontálních prvků je **atika**. Jedná se o pruh zdiva, který se nachází na stavbě nad hlavní římsou a ukončuje fasádu. Renesanční atiky také zakrývají střechu a napodobují další patro.

Co se týče povrchu fasády, je v renesanci používáno techniky s dvěma vrstvami omítky – tvořící **sgrafita**. Vznikají nejčastěji tzv. psaníčka, připomínající zadní část dopisu, nebo jiné obrazce tvořené geometrickými prvky, či obrazce s různými ornamentálními motivy. Spodní omítka je mnohdy zbarvená, a sice přidáním černého uhlí.

Okna se v renesanci sdružují povětšinou do dvojic (u pražských měšťanských domů někdy dokonce do trojic) a typickým znakem, dalším horizontálním článkem, jsou i vyčnívající okenní římsy.

Na renesančních stavbách zvenčí jsou k vidění **arkýře**, které jsou dalším znakem renesanční architektury. Arkýře jsou věžičky, které vyčnívají ze stavby. Mohou být i vícepatrové a horní patro může být tvořeno arkádovým ochozem.

Štuk, je další technikou, kterou přináší renesance. Jedná se o směs sádry nebo vápna a písku, či mramorové moučky, která rychle tuhne a dá se z ní dobře modelovat. Štukování bylo používáno hlavně na výzdobu interiérů – například šlo o štukové zdobení renesančních klenb. Právě klenby jsou součástí renesančních stropů. Časté jsou i stropy dřevěné, ale na rozdíl od gotických dřevěných stropů jsou méně vyřezávané, ale zato jsou barevně malované.

Velká přímá či vřetenovitá schodiště, jsou dalším výrazným prvkem renesanční architektury. Na stěnách interiéru se objevovaly nástěnné koberce (**tapisérie**, nazývané také jako **gobelíny**), kožené a zlacené tapety. Do oken se vsazují malované erby, ornamenty a podobně (Herout, 1975).

3.3 Vznik renesanční zahradní architektury

Ve 14. století jsou v Itálii i počátky zahradního umění. Florentský architekt Leon Battista Alberti zaznamenal v 15. století, ve svém dílu – Deset knih o architektuře, první pravidla pro zahradní architekturu a to podle antického vzoru. Podle antického spisovatele Plinia Mla-

dšího, zastával i Alberti, aby vila v zahradě stála na vyvýšeném místě, aby z ní byl výhled do krajiny a byl k ní dobrý přístup. Okolí zahrady by mělo být obklopeno kvetoucími loukami a čistými pramenci. Stejně jako v době antiky bylo tzv. líbezné místo, to zaznamenal i ve 14. století např. Francesco Petrarca (Kalusok, 2004).

Zahradou se v té době (1452), kdy Leon Battista Alberti dopsal již zmíněné dílo, vážně zabýval obchodník Bernardo Rucelai z Florencie, který si ve svém deníku zaznamenával podrobně záznamy o zahradě. Dále se tímto zabýval i učený literát Francesco Colonna zv. Poliphilus, který ve svém díle Hypnerotomachia uvedl svoje teorie o zakládání zahrady. I příběh nejznámějšího díla od Giovanniho Bocaccia Decameron se odehrával v zahradě (Pacáková-Hošťálková a kol., 1999).

Villegiatura, což byla kultura venkovského stylu života, vznikla v 15. století v Itálii, a sloužila hlavně ke studiu a odpočinku. Ve Florencii, humanista Cosimo de' Medici, založil novoplatonskou akademii, která byla centrem zahradního umění. Zahrady, které patřily k akademii, sloužily k procházkám a lidé zde trávili čas k různým diskuzím. Zahrady, které patří k vilám Medicejských, byly v průběhu staletí změněny, na rozdíl od vil, které zůstaly převážně zachovány (Kalusok, 2004).

Obrázek 1: Zahrady Medicejských (Zdroj: <http://botany.cz>)

3.4 Renesanční zahrady v Toskánsku – vzkříšení antiky

Už Alberti popisuje základní strukturu zahrady. Zahrada a dům by měly tvořit jeden celek, který je různě propojen např. terasami. Až do 18 století navrhovali zahrady převážně architekti a následně je realizovali zahradníci.

Na rozdíl od středověku, se v zahradách začaly vyskytovat např. pergoly obrostlé vinnou révou. Dalšími prvky, které byly inspirovány Antikou a jsou použité v této architektuře, jsou bezpochyby různě řezané a tvarované z jalovců, citroníků a vavřínů. Dokonce se začaly v zahradách objevovat i sochy, znázorňující třeba delfiny, lodě, draky, slony ale i lidské postavy.

Renesanční zahrady byly lemovány vysokými zdmi. V těchto zdech byly často vestavěny výklenky se sochami. Zdi mohly být ještě lemovány ovocnými stromy. Tyto zahrady se stejně jako zahrady středověké skládaly ze tří hlavních částí. Jednou z částí byla část ovocná – ovocný sad, další byla plocha podobná lesu, mohla vypadat i jako obora a nakonec část s květinami a bylinkami. Poslední jmenovaná část se nacházela nejbližší k domu. Bylinkové záhony byly většinou obklopeny živým či dřevěným nízkým plotem. Dále byly rozčleněny na záhony o menší ploše různými cestičkami. Pěstované bylinky zde byly např. máta, tymián, či levandule atd. Tyto převážně zelené byliny vytvářely pozadí pro kvetoucí rostliny, jakými byly např. růže, lilie nebo karafiáty a později pro tulipány, hyacinty atd. Stromy byly v zahradách vysázeny pravidelně v řadách a pokud možno, se seřezávaly všechny stejně. Ovocné a zelinářské záhony byly, stejně jako záhony květinové, pravidelného tvaru. Cesty, vedené skrz zahradou, tvořily většinou pravé úhly. Tvarování a stříhání rostlin bylo rovněž do pravidelných a stejně vysokých tvarů, pouze rostliny či keře a stromy stojící na křižovatce cest mohly být vyšší.

Již v raných renesančních zahradách se též objevují tzv. grotta. Grotta jsou člověkem uměle vytvořené jeskyně a výklenky, které bývají vykládané, jak přírodními materiály: mušlemi a šneky, tak materiály umělémi: keramika, zrcadla. V horkých letních dnech poskytovaly tyto jeskyně příjemné místo k odpočinku. Často zde byly pro osvěžení k dispozici i vodní prameny a jiné vodní hříčky. Některá grotta často obsahovaly i automaty k obsluze vodních trysek či umělých zvuků, např. ptačí cvrlikání. Tato grotta sloužila i k pobavení a postrašení návštěvníka.

Ve většině zahrad už tyto mechanické systémy vidět v provozu nejsou, ale v Hellbrunu, v zámecké zahradě se dají ještě zprovoznit.

Díky narůstajícímu počtu obchodních cest a objevení nových zemí začali lidé sbírat vzácné rostliny. V období renesance se dostal do Evropy, za pouhých 100 let, stejný počet nových rostlin jako za předchozích 2000 let (Kalusok, 2004).

3.5 Principy renesanční zahrady

V dobových textech se uvádí následující principy ohledně zakládání zahrad v období Renaissance:

1. Půdorys zahrady je některý ze základních geometrických tvarů. Zahrada má přesně vymezený obvod a bývá zpravidla obehnaná vysokou zdí. Ideálně plní zahrada jak oddechovou funkci, tak i funkci hospodářskou. Mezi základní části zahrady patří plocha vyhrazená okrasným rostlinám (někdy kombinovaná se zahradou bylinkovou), kuchyňská zahrada a stromový sad nebo štěpnice, později i samostatná pomerančová zahrada. K zahradě mnohdy přináleží i obora

2. Oddělení jednotlivých funkčních částí zahrady je jejím hlavním rysem, zároveň i její architektonická vázanost (nejde zde, jako v baroku, o zdůraznění dynamické gradace zahrady směrem ke vzdálenému bodu). Zahrada je organizována a rozdělena na menší geometrické půdorysy, sítě pravoúhlých cest. Cesty bývají lemovány stříhanými plůtky, stěnami a loubími ze stálezelených rostlin. Obydlí se zahradou někdy propojují sloupové galerie či lodžie, jindy je ale odděleno zdí a do zahrady se prochází přes portál.

3. Květinová zahrada se nachází v rovné části zahrady, pokud možno co nejbližší domu. Jednotlivé, nejlépe čtvercové či obdélné květinové záhony, jsou cestičkami rozděleny na menší části a organizovány do jednoduchého, symetrického ornamentu. Květiny a bylinky se v záhonech pěstují tak, aby bylo možno dobře pozorovat každý jednotlivý druh. Záhon může být lemován zelenými či dřevěnými plůtky a volná plocha může být osázena trávou či vyplněna hlínou. Ve středu záhonu a v rozích mohou být vysázeny menší stromy, i ovocné, které záhon zastihují. Záhony mohou být upraveny pomocí stříhaných stálezelených plotů a to i do podoby labyrintu, nebo mohou být ztvárněny v ornament, emblém či nápis.

Boeck (1939) uvádí, že labyrint ze stříhaných dřevin patří ke geometrickému umění v zahradě. Bludiště byly zakládány z důvodu, aby lidé mohli ujít velké vzdálenosti na malém prostoru.

4. Cesty bývají lemovány keramickými nádobami či dřevěnými truhlíky s rostlinami, které jsou přes zimu uskladněny ve sklenících, oranžeriích či fíkovnách.

5. Voda je dalším nezbytným prvkem v zahradě. Pokud to možnosti dovolí, využívá se při zakládání vodních staveb terasovitý nebo svažité terén. Voda bývá nejčastěji vedena z horní sběrné nádrže, umístěné mimo okrasnou zahradu, skrze kašny, fontány, kaskády a další vodní díla k větší nádrži na ryby (piscina) umístěné v dolní partii zahrady.

Wengel (1995) uvádí, že vodní prvky v zahradách mají svůj původ v období Antiky. V této době byla oblíbenost vody veliká, hlavně pro svou osvěžující vlastnost. Vyskytovala se v nejrůznějších formách: jako stříkající, tekoucí, tryskací, stékající po kaskádách, vodopádech, nakupená v bazénech atd. Později za pomoci čerpadla i ve fontánách. Tak vzniklo vodní umění. První taková zahrada byla založena ale jen v Římě, neboť jen tam byla voda v potřebném množství.

6. Sochy, které jsou výzdobou zahrady, jsou mnohdy ve spojení s vodními prvky. Mohou stát i volně v prostoru, nikdy však ne samostatně. Vždy jsou vázány na nějaké architektonické prvky (např. niky ve zdech). Ponejvíce ale rámují křížení jednotlivých cest či zdobí rohy záhonů atd.

7. Giardinetta s růžovým loubím stolkem a sedáky jsou místem, které slouží majitelovi a jeho blízkým k odpočinku a možnosti posezení. Nacházejí se blízko domu a jsou většinou oddělena tak, aby do nich z ostatních koutů zahrady nebylo vidět. Mnohdy se tu pěstují i vzácnější rostliny a stromy.

8. Další důležitou součástí zahradní architektury jsou letohrádky, loggie, oranžerie, altány nebo kasina a u nich voliéry. V zahradách se stavějí také hřiště a míčovny, jež byly určeny nejrůznějším druhům her a sportů.

9. Divokou přírodu, která se liší od přírody utvářené lidskou činností, v zahradě zastupuje grota nebo nymfeum. Dalším takovým prvkem mohou být altány porostlé zelení atd.

10. Obora je protkána sítí nepravidelně rozmístěných přímých cest, mohou v ní být i další samostatné osázené a ohrazené areály, chovají se zde také zvířata. I v oboře, respektive v některé její vyhrazené části se mohou nacházet i fontány a grotty.

11. Podoba zahrady je úzce spjata s osobností jejího majitele a závisí, alespoň teoreticky, nejen na jeho majetkových poměrech, ale i na jeho sociálním postavení (Dobalová, 2009).

3.6 Renesanční zahrada – vzor pro moderní zahrady

„Renesanční zahrada může posloužit jako vzor i pro moderní zahrady. Typ renesančních zahrad z 15., 16. a počátku 17. století se zachoval v kresbách, tiscích a malbách, ve kterých si jejich úpravu můžeme prostudovat, kdykoliv potřebujeme zahradu z těchto časů zrekonstruovat. Navíc však mohou renesanční zahrady sloužit jako zdroj inspirace při zakládání zcela nových zahrad a parků v renesančním stylu. To se stává častěji, než se domníváme. Například v Americe, ač tam byly zahrady zakládány až v 17. a počátkem 18. století, je mnoho renesančních zahrad s úpravou a proporcemi pro tento sloh typickými. Ve Virginii je mnoho zahrad, které rekonstruoval a upravoval Garden Club of Virginia. Patří k nim i jedno kouzelné místo ve Williamsburgu, ze kterého ani po návštěvě tisíců lidí nezmizí kouzlo a chladná přisnost soukromé renesanční zahrady (Horst, 1999).“

3.7 Vybrané renesanční zahrady v České republice

V České republice je k obdivování stovky historických zahrad, parků a obor. O některé je stále důkladně pečováno a jsou udržovány tak, aby stále působily dobovým dojmem. Některé jsou zrekonstruovány a přizpůsobeny moderním zahradám. Většina zahrad, které byly založeny v renesančním stylu, byly později předělány na zahrady barokní. V tomto uměleckém slohu, který nastoupil po renesanci, bylo u nás založeno podstatně větší množství zahrad, než ve slohu renesančním.

Mezi ty, které vznikly v renesanci, patří následující zahrady a parky.

3.7.1 Březnice

Stavbě Březnického zámku, který se nachází na Příbramsku, předcházela gotická tvrz. K významným držitelům tvrze patřil i blízký přítel Mistra Jana Husa, husitský hejtman- Petr Zmrzlík ze Svojsína. V husitské době byla tvrz i městečko Březnice dobyty. Na nějakou dobu byla tvrz opuštěná a v první polovině 16. století došlo k opravení a rozšíření tvrze o příkop a hradební zeď. Předpokládá se, že má svůj podíl i známý stavitel Benedikt Rejt (Křížová a kol., 2000).

Obrázek 2: Mapa ČR - Březnice (Zdroj: <http://wiki.rvp.cz>, upraveno)

Kolem roku 1548, kdy došlo k přestavbě středověké tvrze na renesanční zámek, byla pravděpodobně založena i renesanční zahrada. Zámek je známý svou knihovnou s malovaným renesančním stropem, který vypovídá o honosnosti zámku a právě na tomto zámku se uskutečňovala různá tajná milostná setkání a sňatky. O 80 let později byla zahrada doplněna o barokní prvky, v této době patřil zámek jezuitům. Součástí zámku se později stal i krajinářský park, který sahá až k hradebním, dosud zachovaným, terasám. Celková rozloha parku je asi 20 ha. Na konci 20. Století proběhla obnova zahrady a parku. Ve spodní části parku se vyjímá rybník. Došlo k úpravě parteru s fontánou.

Nelze si nevšimnout náznaku bludiště ze stříhaných zimozrázů. V jiné části zahrady voní bylinkové záhony. Letní jízďárna a míčovna jsou taktéž součástí přestavby zahrady, která měla za úkol připodobnit vše k tehdejšímu životu na zámku v období renesance.

Karel Drhovský navrhnul v roce 1989 renovaci zahrady, která byla provedena v letech 1992–1993 a sice podle předpokládané podoby renesanční zahrady z konce 16. století (Otruba, 2007).

„Při této úpravě byla v prostoru před dvouramenným schodištěm vyvinuta stylizovaná parterová úprava s křížovou dispozicí, akcentovaná subtilní centrální kašnou. Následujícím výšečím v sestavě, která půdorysně kopíruje zaoblený tvar zámku (přičemž jednotlivé segmenty oddělují cesty na radiálách mezi těžištěm zámku a baštami opevnění), byla vtisknuta remi-

niscenční náplň. V pořadí druhá, menší výseč má podobu travnatého pole se solitérním monumentálním dubem letním. Vnitřní obvodovou linii třetí výseče provází pruh se zimostrázovým ornamentem na motivy labyrintu. Dvě řady višňi ve čtvrté výseči připomínají štěpnici. V páté výseči je sbírka léčivých rostlin. Poslední segment má evokovat letní míčovnu (jždárnu). Uvedená renovace zahrady na parkánu připomíná počáteční renesanční fázi zámku, ve kterém se roku 1556 seznámil arcivévoda Ferdinand Tyrolský s Filipinou Welserovou a tajně s ní zde uzavřel sňatek (Pacáková-Hošťálková, 1999)“.

Obrázek 3: Zámek Březnice (Zdroj: <http://zamky-hrady.cz>)

Z dendrologického hlediska je zahrada celkem zajímavá. Roste zde několik starých stromů, které vynikají svou mohutností na travnatých plochách. Z jehličnanů je zde k vidění jedle stejnobarvá (*Abies concolor*), jedle kavkazská (*Abies nordmanniana*), borovice limba (*Pinus cembra*), douglaska tisolistá (*Pseudotsuga menziesii*) a různé druhy cypřišků a zeravů. A co se týče listnatých obrů, tak jsou to: buk lesní stříhanolistý (*Fagus sylvatica* 'Asplenifolia'), dub letní sloupovitý (*Quercus robur* 'Fastigiata'), dub velkoplodý (*Quercus macranthera*), dub červený (*Quercus rubra*) a několik javorů (Otruba, 2007).

3.7.2 Kaceřov

Nedaleko Plzně byl v letech 1540–1562 Florianem Gryspekem z Gryspachu postaven tento krásný renesanční zámek. Původně zde stála středověká tvrz. Zámek až přespříliš připomíná Villu Adrianu v italském Tivoli. V roce 1912 byl zámek poškozen požárem a následně opravován (Otruba, 2007).

Obrázek 4: Mapa ČR - Kaceřov (Zdroj: <http://wiki.rvp.cz>, upraveno)

Zámek je příkladem tzv. Palladiánské renesance v Čechách i přesto, že stav zámku ještě není úplně uspokojivý. Podle projektu Karla Drhovského je renesanční zahrada rekonstruována. V zahradě je využito kopie Medvědí fontány z Prahy (Pacáková-Hošťálková, 1999).

Vstup do zahrady je lemován zříceninou zdí. V zahradě stojí renesanční kašna, obklopená cypřiši a umístěná do zimozrázového ornamentu. Roste zde např. borovice vejmutovka (*Pinus strobus*), skupina trnovníků akátů (*Robinia pseudoacacia*). Roku 1990 došlo k obnově zahrady, vysazení nové výsadby, která stále nechává zahradě její původní renesanční nádech (Otruba, 2007).

Obrázek 5: Zámek Kaceřov se zahradou (Zdroj:<http://foto.kub.cz>)

3.7.3 Kratochvíle

Tento letohrádek, postaven ve stylu rané italské renesance, se původně jmenoval Nový Leptáč. Vilém Rožmberk, který tuto vilu nechal v letech 1583-1589 postavit podle italské Lombardie, ji přejmenoval na Kratochvíli. Letohrádek byl založen u obory, která vznikla roku 1579 a byla jednou z největších obor vůbec. V této oboře se chovalo bezmála 3000 kusů vysoké zvěře (Otruba, 2007).

Obrázek 6: Mapa ČR - Kratochvíle (Zdroj: <http://wiki.rvp.cz>, upraveno)

Tento zámek je jednou z prvních ukázek změny životního stylu šlechty v 16. století u nás. Vodní opevnění kolem stavby má za úkol už jen hájit klid obyvatel. Válečnický středověk už ničím nepřipomíná ani prostor uvnitř hradeb ani samotná stavba (Dvořáček, 2001).

Tato stavba se zahradou s přísně pravidelnou dispozicí byla obehána trojitou zdí a v přední části nízkou hospodářskou stavbou s bránou a nad ní s věží. Zeď je doplněna o dva vodní příkopy. Vnitřní, který je opatřen padacím mostem a vnější, kolem kterého je vysázená štěpnice. Vnitřní stěna je ozdobena malbami a výklenky. V roce 1586 byly v zahradě založeny různé vodní hříčky, ale k dokončení zahrady došlo

až v roce 1600 (Pacáková-Hošťálková, 1999). **Obrázek 7: Pohled na zámek Kratochvíle (Zdroj: www.zamek-kratochvile.eu)**

V roce 1601 byl celý komplex prodán císaři Rudolfu II., což je taktéž důkazem o významu tohoto letohrádku. V této zahradě jsou k vidění cypřišky Lawsonovy (*Chamaecyparis Lawsoniana*), převislá višěň chloupkatá (*Prunus cubhirtella* 'Pendula'), nebo např. janas ztepilý převislý (*Fraxinus excelsior* 'Pendula') (Otruba, 2007).

3.7.4 Kroměříž – libosad

Kroměřížský libosad zvaný Květná zahrada byl založen v letech 1665-75 Karlem z Liechtensteina-Castelornu. Císařský inženýr a architekt Filiberto Lucchese pořídil plány k libosadu, když ale roku 1666 zemřel, ujal se budování libosadu inženýr architekt Giovanni Pietro Tencalla. V roce 1667 byl libosad obehán ohradní zdí (Pacáková-Hošťálková, 1999).

Obrázek 8: Mapa ČR - Kroměříž (Zdroj: <http://wiki.rvp.cz>, upraveno)

Tento nádherný libosad, zvaný též Květná zahrada je v detailu ještě pozdně renesanční, ale nepochybně je zde vidět nástup dalšího uměleckého slohu, a sice baroka. V zahradě jsou vystavěny dvě nápadité stavby. Jednou z nich je galerie, dlouhá 244m a druhou stavbou je rotunda s grottami. Na obou stavbách je k vidění bohatá sochařská výzdoba (Dvořáček, 2007).

Obrázek 9: Květná zahrada - Kroměříž (Zdroj: <http://atlas-cs.logis.cz>)

Stěny, klenby a stropy v rotundě jsou bohatě zdobeny štukatéry Quiricem Castellim a Carlo Borsou. Vodotrysky a vodní hříčky byly instalovány v grottách rotundy, v nikách potom stojí sochy od Michala Mandíka. Osa zahrady vede mezi dvěma pravoúhlými rybníčky dvěma pahorky- jahodovými vrchy. V zahradě stojí voliéra, založená na ostrůvku, Ptačinec, dále vivárium a oranžerie. Ve viváriu byl bažantí dvůr a králíčí kopec, kde se z nor dali králíci vyhnat umělou záplavou. Na rybníčcích byly osazeny figury s mytologickou tematikou, v oranžerii byla umístěna socha Neptuna. V libosadu byly vybudovány dvě kašny, Lví kašna a kašna Tritónů (Pacáková-Hošťálková, 1999).

Zahrada je rozdělená na čtvercové půdorysy. Na některých jsou broderie, které tvorbou spadají do renesance a velkorysostí už do baroka, na jiných bludiště či pouze travnaté plochy (Dvořáček, 2007).

Dva dominantní jahodové vrchy se nacházejí v zadní části zahrady. Jedná se o dva uměle vytvořené vršky se spirálovými cestami. Původně na vrcholcích stály altány, dnes už jsou nahrazeny solitérními stromy. Náklady na vybudování těchto zahrad se vyšplhaly až na 75 000 zlatých (Dvořáček, 2008).

Obrázek 10: Pohled na květnou zahradu v Kroměříži (Zdroj: <http://www.airmoravia.cz>, upraveno)

Jedná se zřejmě o jedinou naši zahradu, kde je tak náročná úprava udržována na tak velké ploše. Kroměřížské zahrady jsou zapsané ve světovém seznamu památek UNESCO (Dvořáček, 2007).

3.7.5 Lužany

Na místě, kde dnes stojí novorenesanční zámek, stála od 13. století středověká tvrz, jejímž majitelem byl Jimram z Lužan. Až v druhé polovině 16. století byla tvrz přestavěna na renesanční zámek a v 19. Století byl tento zámek zbarokizován. K zámku patří i krajinářská zahrada se znaky renesančního půdorysu. Josef Hlávka, zakladatel České akademie věd

Obrázek 11: Mapa ČR - Lužany (Zdroj: <http://wiki.rvp.cz>, upraveno)

a umění, v roce 1867 koupil zámek, dal mu dnešní podobu a založil zahradu. Zahrada přechází do volné přírody. V krajině je k vidění např. i mlýn, chaloupka nad jezem, ovčín, altánky, skleníky či různá odpočívadla. Zahradou vedou cestičky a pěšinky protéká tudy řeka, přes kterou vedou můstky a která obklopuje a tvoří ostrov. Josef Hlávka zval do zahrady spoustu významných osobností a umělců, pro které byla zdejší krajina inspirací. Například Antonín Dvořák zde skládal, Julius Zeyer tady napsal Radúze a Mahulenu a ve svých kresbách zachytil krajinu Julius Mařák.

Co se týče stromů, je zde k vidění asi 44 druhů listnatých a 18 druhů jehličnatých druhů. Mezi nimi jinan dvoulaločný (*Ginkgo biloba*), převislá višně chloupkatá (*Prunus subhirtella* 'Pendula'), metasekvoje čínská (*Matasequoia glyptostroboides*), paulovnie plstnatá (*Paulownia tomentosa*) či lyrovník tulipánokvětý (*Liriodendron tulipifera*) (Otruba, 2007).

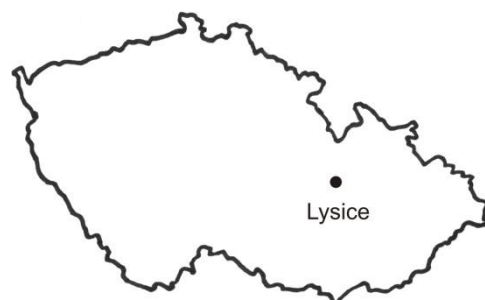

Obrázek 12: Zámek Lužany (Zdroj: <http://www.luzany.com>)

3.7.6 Lysice

V zámecké zahradě v Lysicích stála úplně původně tvrz, která patřila pánům z Kunštátu. První zmínky o těchto pánech jsou již v roce 1308. Nástupem Diviše zde byla postavena renesanční vodní tvrz. V letech 1584–1592 dostala tvrz podobu renesančního zámku (Otruba, 2007).

Obrázek 13: Mapa ČR - Lysice (Zdroj: <http://wiki.rvp.cz>, upraveno)

Zámek má čtyřkřídlovou dispozici a na východní straně se k němu váže kolonáda. Vnitřní nádvoří obdélníkového tvaru je částečně lemováno arkádami. Dominantou stavby je nesy-metricky umístěná hodinová věž. Samostatné křídlo, které vybíhá v zadní části zámku je zakončeno sallou terrenou (Tkáč, 1993).

Na konci 16. století byla založena renesanční zahrada, o rozloze 3,5 ha. Jedná se o zahradu italského typu, jejíž renesanční půdorys je patrný ještě v této době, tvořená terasami a napojená na zámek. Celá zahrada byla obehnaná zdí (Otruba, 2007).

Na jedné terase se rozkládalo hřiště a míčovna s ochozem. Druhá terasa byla věnovaná menažerii (zvěřinci) a na třetí terase se pěstovaly holandské cibulové květiny. Na tuto terasu navazovala další terasová soustava, o kterou byla stará zahrada rozšířena. Nad sousední štěpnicí byla vybudována terasa, které se později říkalo Kapucínka a další vrcholová terasa (Pacáková-Hošťálková, 1999).

Obrázek 14: Zámecká zahrada Lysice (Zdroj: <http://www.zameklysic.cz>)

Kolem roku 1730 došlo k rekonstrukci a zahrada dostala i barokní nádech. Byly předělány partery a byla založena fikovna a několik skleníků. Celá zahrada byla propojena schodiš-

ti a spojena s oborou. Také došlo k rozsáhlé přestavbě zámku, a sice v letech 1840–1860, kdy dostal zámek empírovou podobu. Spodní část zahrady, která sloužila původně jako zahrada zeleninová, byla předělána na romantickou zahradu s fontánou a bazénem, sloužící k odpočinku. Zůstaly zde akorát záhony s květinami, léčivými rostlinami a několik ovocných stromů. Ani zde nechybí tvarované dřeviny.

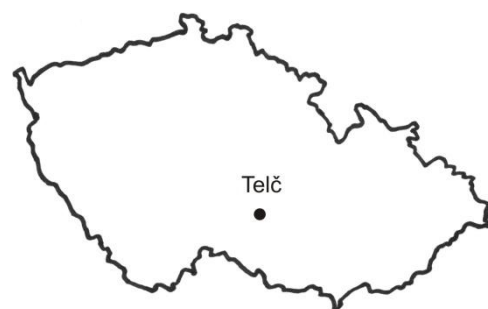
V létě zde probíhají výstavy tropických rostlin z oranžerie. V zahradě se nachází významné dřeviny, jako jsou např. jasan ztepilý (*Faxinus excelsior* 'Pendula') převislá forma, dále jinan dvoulaločný (*Ginkgo biloba*), katalpa trubkovitá (*Catalpa bignonioides*), javor babyka (*Acer campestre*), který je starý přes 200 let, jalovec virginský (*Juniperus virginiana*), dřín jarní (*Cornus mas*), který je téměř ve stromové formě, zerav západní (*Thuja occidentalis*), který má několik kmenů, kaštanovník jedlý (*Castanea sativa*) a další, vše je označeno jmenovkami (Otruba, 2007).

3.7.7 Telč

Město Telč, je zapsáno do seznamu UNESCO a bylo původně vybudováno jako vodní pevnost a byl zde postaven gotický hrad, který byl koncem 16. století přestavěn na renesanční zámek. Takto rozsáhlá přestavba byla dokončena až italským architektem Baltasarem

Maiem z Ronia. Byla také založena renesanční zahrada (Otruba, 2007).

Zámecká zahrada přiléhá k zámeckému komplexu a patřila k němu i rodová kaple Všech svatých. Celá zahrada je obehnaná zdí a arkádovými křídly. V současné době stojí uprostřed zahrady kašna, čtyři tisy stříhané do pravidelných kuželů a mohutná severoamerická borovice hedvábná – vejmutovka, jejíž koruna přečnává střechy a doplňuje tak siluetu

Obrázek 15: Mapa ČR - Telč (Zdroj: <http://wiki.rvp.cz>, upraveno)

Obrázek 16: Zámek v Telči (Zdroj: Panoramio.com)

zámku (Pacáková-Hošťálková, 1999).

Na břehu Telčského potoka byl také na přelomu 18. a 19. století vytvořen krajinářský park, který je taktéž nedílnou součástí zámku. Z tohoto parku je krásný výhled na zámek a město. Působil zde známý zahradník Benedikt Roezl. Park je postupem času doplňován o nejrůznější vzácné druhy rostlin a dřevin. Čím dál více se snaží parku i zahradě vrátit původní podobu.

Z dendrologicky zajímavých dřevin je zde k vidění např. modřín japonský (*Larix leptolepis*), cypřišek nutkajský (*Chamaecyparis nootkatensis pendula*), který je převislý, jinan dvoulaločný (*Ginkgo biloba*), několik různě barevných kultivarů buku lesního např. buk zlatý (*Fagus sylvatica* 'Zlatia'), buk nachový (*Fagus sylvatica purpurea*), buk růžově pestrý (*Fagus sylvatica* 'Roseomarginata') či buk červenolistý (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') (Otruba, 2007).

3.8 Vybrané renesanční zahrady v Praze

V Praze se rozkládá téměř 300 historických zahrad. Jedná se většinou o původní klášterní zahrady, městské parky a okrasné zahrady. Tyto zelené plochy byly založeny v různých obdobích a za různým účelem. Nejstarší zahradou je zahrada při benediktinském klášteře sv. Jiří v areálu Pražského hradu. Vznikla někdy v 10. století. Mnohé zahrady se v průběhu věků měnily, podléhaly módním trendům, některé i zanikly a jiné byly obnoveny.

Praha i s Hradem byla na počátku 16. století, kdy do střední Evropy začaly pronikat vlivy humanismu a renesance, stále obehnaná gotickými hradbami z doby Karla IV. Na Pražském hradě nebylo pro úpravy či stavby nových zahrad v renesančním duchu příliš prostoru. Ferdinand I., který na trůn nastoupil roku 1526, si nechal zahradu patřící k pražskému sídlu založit místo vinice. V předpolí hradu začala roku 1538 výstavba renesančního letohrádku, který chtěl císař darovat své manželce Anně Jagellonské. Byl ale dostavěn až mnohem později, a to díky jejich druhorozenému synovi Ferdinandu Tyrolskému. Zároveň nechal mladý arcivévoda podle projektu Bonifáce Wohlmuta v letech 1556–1563 dokončit giardinetto. V té samé době nechal Ferdinand Tyrolský (v lesnatém porostu v nově vzniklé oboře v Liboci) postavit letohrádek nazývaný Hvězda a to kvůli jeho půdorysu šesticípé hvězdy. Dominantou

celé obory se stal právě tento letohrádek a směřovaly k němu průhledy a cesty porostem. Současně s touto realizací byl Ferdinand iniciátorem také při úpravě menší soukromé zahrady v místě jižního opevnění Pražského hradu. Mimo okrasné zahrady s cizokrajnými rostlinami bylo postaveno tzv. Nové stavení jako letohrádek. Rajská zahrada a zahrada Na Valech byla později založena na tomto místě.

Na Malé Straně se rozkládalo také mnoho zahrad, na svazích Petřína v místě původních vinic a středověkých zahrad a na jižních svazích pod hradem. V roce 1541 přerušil požár jejich další rozvoj.

Na Starém Městě také vyrůstaly honosné měšťanské domy a první paláce v renesančním stylu. S touto změnou životního stylu byly domy zdobeny, sgrafity portály a arkádovými vzdušnými dvory a zahradami a to díky snaze pohodlnějšího bydlení.

Se zakládáním městských zahrad musela být zemědělská výroba přesunuta za hradby, protože zástavba uvnitř hradeb nedovolovala jiné řešení. Z domovních parcel vymizela hospodářská výroba a uvnitř hradeb zůstaly jen špitální, farní a klášterní zahrady, zahrádky měšťanských domů popř. štěpnice.

Díky velkorysému urbanistickému řešení města Karlem IV., zůstal dostatek zelých ploch na Novém Městě a to vydrželo až do 19. století. Hřbitovy, které se rozkládaly většinou v blízkosti kostela, byly typickými zelenými plochami ve městě (v Praze jich bylo 70). K měšťanským domům patřily růžové zahrady např. s kašnou, studní či jinou nádrží na vodu. Zdobila je zahradní architektura a to i včetně laviček a altánů, které sloužily k posezení a relaxaci. To vše lze předpokládat z písemných pramenů. Součástí zahrad byla i část, většinou v zadní části zahrady, která byla věnovaná pěstování zeleniny, bylinek nebo dokonce zde byly vysazeny ovocné stromky. V této době se pěstovala zelenina kořenová a hlávková, cibule, zelí, ale i okurky, dýně či dokonce melouny. Díky teplotnímu optimu v 16. století ve střední Evropě se vyskytovaly v zahradách i smokvoně. Dalšími pěstovanými zástupci byla líska, jahodník, dřín, který se používal k výrobě povidel a kompotů a hojně se také vyskytoval morušovník. Z bylinek a koření to byl libeček, kopr, šalvěj, petržel, lebeda, koriandr, kmín a další druhy.

Po nástupu Rudolfa II. na trůn došlo k přesídlení císařského dvora do Prahy. Pražská města i Hrad se dočkala nového rozkvětu. Císař si nechal postavit, v soukromé zahrádce, lá-

zeň, letohrádek a voliéru, kde odpočíval. Ve východní části od Prašného mostu byl založen rybník pro chov ryb a vodního ptactva, které končily na císařském talíři, a ve východní části byla zřízena bažantnice. Královská obora také Rudolfa zaujala, nechal cestu od Černé věže k oboře osázet lípami. Starý rybník, dal také císař rozšířit a v jeho středu byl vybudován umělý otrov. Úprava Císařského mlýna se zahradou s grottou z roku 1594 byla také dokončena a to do roku 1606 (Skalická a kol., 2007).

3.8.1 Královská zahrada

(Praha 1, Hradčany, areál Pražského Hradu)

Český a uherský král Ferdinand I. Habsburský nechal po roce 1534 založit tuto zahradu. Budování zahrady bylo započato stavbou dřevěného mostu, který vedl ze zahrady přes příkop na Pražský hrad a ohradní zdi, která byla řízena Italem Giovannim Spatiem. Pod vedením tohoto muže byla roku 1538 zahájena také stavbě honosného letohrádku a to podle návrhu Paola della Stellyho. V červnu roku 1541 přerušil veškeré práce na zahradě požár Malé Strany a Hradčan. Až iniciativou arcivévodky Ferdinanda Tyrolského, došlo k obnovení činnosti a to až v roce 1548 (Pacáková-Hošťálková a kol., 1999).

Pozdější rozvoj a zakládání zahrad měl již na starosti Ferdinandův nejstarší syn. Za císaře Maxmiliána II. byla v Královské zahradě už fontána, zvěřinec, míčovna, Lví dvůr, fíkovna, střelnice a dům zahradníka. Inspirací této zahrady byl zahradní italský styl. Tato zahrada měla dekorativní charakter. V zahradě se pěstovaly jak teplomilné rostliny, tak i botanické rarity (Skalická a kol., 2007).

Obrázek 17: Královská zahrada v Praze (Zdroj: <http://hrad.cz>)

Západní část zahrady byla rozdělena do dvou teras a to podle návrhu Wohlmuta. V horní terase se rozkládal parter rozdělený do deseti polí. U severní zdi byla plocha určená k pěstování vzácných rostlin, a sice cibulovin, aromatických bylin a koření. Naproti tomu terasa spodní, byla určená ke společenským aktivitám, letním míčovým hrám a kuželníku. Ve východní části zahrady se nacházelo giardinetto, které bylo složené ze čtyř záhonů kolem Terciovy fontány, a štěpnice (Pacáková-Hošťálková a kol., 1999).

Po třicetileté válce byla zahrada za císaře Leopolda I. pozměněna v barokním stylu, osazena Herkulova kašna a sousoší Dne a noci. Ve válečném období byla zahrada zničená. Až Marie Terezie nechala zahradu upravit. Dřevěný most byl nahrazen sypanou hrází.

Na začátku 19. století podlehla zahrada krajinářským úpravám. V letech 1947 – 1949, kdy už byl Hrad sídlem prezidenta republiky, byla zde postavena ještě prezidentská vila. V roce 1998 přibyl ještě skleník (Skalická a kol., 2007).

3.8.2 Královská obora – Stromovka

(Praha 7, Bubeneč)

Královská obora byla pravděpodobně založena ve 13. století králem Přemyslem Otakarem II, který nechal pozemek, v dnešní době rozlohy 96 ha, ohradit a založit lovecký hrádek. V době husitských válek byla obora vypleněna. Za vlády krále Vladislava Jagellonského byl přestavěn gotický hrádek. Podle pramenů byla obora v roce 1536 obehnána zdí. Za Ferdinanda I. byla v oboře založena bažantnice, rybník, ovocná zahrada a myslivna. Východní část obory sloužila k lovu. Velkého rozkvětu se obora dočkala za Rudolfa II. Ten nechal letohrádek přestavět v renesančním stylu a byly rozšířeny pozemky. Původní rybník byl zvětšen a uprostřed rybníka byl uměle vytvořen ostrov. V parku byly založeny další tři rybníky pro chov pstruhů. Pěstovaly se zde cizokrajné dřeviny i květiny a chovala se zde exotická zvíř (Skalická a kol., 2007).

Největší rybník s ostrůvkem byl zásobován vodou z Vltavy a kvůli tomu muselo být pod Letnou vybudováno mimořádné technické dílo, které bylo nazváno Rudolfova štola. Štola byla dlouhá 1000 m a její ražba byla započata v roce 1582. Půlkruhový portál s monogramem Rudolfa II. Rámuje vyústění štoly v oboře. Kvůli válečným tažením byla obora několikrát

zničena. Po nástupu Marie Terezie, byla obora roku 1742 znovu obnovena, ale již bez chovu zvěře. Císařským dekretem z roku 1804, schválil František I. zpřístupnění obory veřejnosti. V letech 1805–1811 dostal letohrádek novogotickou podobu, podle návrhu Jiřího Fischera. S touto přestavbou se rozšířilo okolí letohrádku o sousední kostelní pozemek. Na tomto prostoru byly postaveny tři skleníky a byl založen parter s bazénem, vodotryskem a sochami (Pacáková-Hošťálková a kol., 1999).

V roce 1891 byl zde vystavěn výstavní pavilon a tím byl položen základ výstavišti. V roce 1896 byla zde postavena Akademie výtvarných umění, tím došlo také k redukci obory. V době druhé světové války byly zde stavěny bunkry, čímž obora taktéž nemálo utrpěla. A podle Jaroslava Fragnera tu v roce 1961 přibýlo ještě planetárium. V roce 2002 také Stromovku zasáhly rozsáhlé povodně, které jejímu rozvoji nepomohly. Je ale vypracován projekt na obnovení Stromovky, ale s realizací se stále váhá

Obrázek 18: Královská obora v Praze (Zdroj: <http://ssnet.cz>)

(Skalická a kol., 2007).

3.8.3 Obora Hvězda

(Praha 6, Liboc)

Obora má rozlohu 85 ha, byla založena v renesančním stylu a původně se jí říkalo Nová, neboť v době jejího vzniku již byla Královská obora v Bubenči. Císař Ferdinand I. koupil roku 1534 les, kterému se říkalo Malejov. Letohrádek, který má půdorys šesticípé hvězdy, byl postaven podle návrhu arcivévodě Ferdinanda Tyrolského v letech 1555-56. Podle půdorysu letohrádku dostala i celá obora název Hvězda (Pacáková-Hošťálková a kol., 1999).

Letohrádek doplňovaly i další stavby např. míčovna, voliéra či nádrž na ryby. Obora byla protkána hvězdovitou sítí cest. Stavba letohrádku trvala velmi krátkou dobu, a sice

maximálně rok a půl. Pod letohrádkem byla založena zahrada, pro kterou byla nasypána zemina. Na místě zahrady bylo vykopáno asi 250 pařezů a zasázeny místo nich nové štěpy. Jako zásobárna vody sloužila studně, která stála hned vedle letohrádku. Na potoce pod letohrádkem byla vybudována vodní nádrž, zde byly pravděpodobně i sádky s rybami (Dobalová, 2009).

Obrázek 19: Letohrádek Hvězda (Zdroj: <http://www.panoramio.com>)

V této oboře se konaly různé slavnosti, hony a kratochvíle. Letohrádek sloužil v letech 1785–1862 jako sklad na střelný prach. V letech 1949–1951 byl letohrádek upraven na muzeum. Rehabilitace obory probíhá od roku 1993 a usiluje se o zalesnění obory. Byly obnoveny hlavní cesty a průhledy k letohrádku (Skalická a kol., 2007).

Obrázek 20: Plán obory Hvězda (Zdroj: <http://www.prazskezestky.cz>)

3.8.4 Valdštejnská zahrada

(Praha 1., Malá strana, čp. 17)

Albrecht z Valdštejna si nechal v letech 1623–1630 postavit v Praze palácový komplex i se zahradou. To všechno bylo obeháno vysokou zdí. Na místě 25 domů, zahrad, cihelny, hradební brány a volných pozemků vznikla tato rezidence. Toto dílo má na starosti Giovanni Pieroni, Andre Spezzy a Nikol Sebregondi (Skalická a kol., 2007).

Obrázek 21: Pohled na Valdštejnskou zahradu (Zdroj: <http://prague-guide.co.uk>)

Zahradu je kompozičně rozdělena na dvě osy. Na první, která se váže na salu terrenu, je položen parter, v jehož středu stojí čtvercová mramorová kašna s fontánou- se sochou Venuše s Amorem. Čtyři travnatá pole, rozdělená cestním křížem, lemují z vnější strany buxusové živé plůtky s květinovými pásy. Osovou cestu lemuje alej bronzových mytologických soch. Druhá osa, procházející mezi jízdárnou a grottou, je opatřena stříhanými habrovými stěnami, které jsou organizovány do bosketů, což je v renesanci skupina hustě vysázených stromů s pravidelnou dispozicí. V místě, kde se obě osy kříží, stojí pískovcová kašna s vodotryskem. Před jízdárnou se rozprostírá bazén s ostrůvkem a se sochou Herkula se saní. U průčelí jízdárny jsou k vidění do jehlanů stříhané habry. Na druhém konci je osa ukončena kašnou s fontánkou v podobě ryby. Na prostranství před grottou rostou jírovce obecné, které jsou z počátku 19. století.

Zahradu je kompozičně rozdělena na dvě osy. Na první, která se váže na salu terrenu, je položen parter, v jehož středu stojí čtvercová mramorová kašna s fontánou- se sochou Venuše s Amorem. Čtyři travnatá pole, rozdělená cestním křížem, lemují z vnější strany buxusové živé

plůtky s květinovými pásy. Osovou cestu lemuje alej bronzových mytolo-

Obrázek 22: Sochy ve Valdštejnské zahradě (Zdroj: <http://www.praha1.cz>)

Současný vzhled zahrady je výsledkem rekonstrukce osové dispozice z let 1954-1955 podle návrhu architektů Julie Pecánkové a Miloše Vincíka (Pacáková-Hošťálková a kol., 1999).

3.9 Vybrané evropské zahrady z období renesance

3.9.1 Italské zahrady

V tomto období existovaly 3 rozdílné typy antických vil a zahrad lišících se především v zemědělském využití. Bylo to hlavně v důsledku rozdílných životních úrovní měst a městských států.

Jedním typem byl ve městě postavený palác, ke kterému patřila malá obezděná zahrádka (villa urbana), dalším typem byla vilka stojící blíže k městu (villa suburbana), která ale nebyla zemědělsky využívána a posledním typem byl venkovský statek s velkými pozemky (villa rustica), který sloužil zejména k zemědělským účelům.

Papežové a kardinálové vlastnili spoustu usedlostí jak v Římě, tak i v jiných částech Itálie. Nechávali si budovat vily s nádhernými rozsáhlými zahradami. Tyto zahrady sloužily převážně k využití jejich volného času a jako možnost pobytu v přírodě.

Ve Florencii vznikaly zahrady na rozlehlých plochých terasách. Ale např. v Alpách byly budovány terasy ve svazích. Jednotlivé části zahrad byly spojovány schody. Jedním z příkladů terasových zahrad můžeme uvést belvedér, který byl postaven pro Julia II.

Již v rané renesanci se objevovaly v zahradách vodní prvky. Patřily mezi ně ale především kašny, nádrže a studny. Jednalo se tedy spíše o vodu stojatou. V tomto pozdějším období renesance se již objevuje v zahradách i voda tekoucí, a sice ve zdobených korytech. Jako např. v zahradě vily Lante v Bagnaia nebo v zahradě vily d'Este v Tivoli. Zde měla vzniknout nejkrásnější zahrada světa. Tyto vodní stavby jsou ještě dnes ve velmi dobrém stavu (Kalusok, 2004).

Obrázek 23: Zahrada u villy d'Este v Tivoli (Zdroj: <http://botany.cz>)

3.9.1.1 Manýristická zahrada v Bomarzu

V manýristické architektuře neexistují pravé úhly. A právě v tomto stylu byla vytvořena zahrada v Bomarzu, ve městě severně od Říma. Tento lesopark byl založen v přírodním terénu. Součástí parku byly např. i kašny. Jinak tato přírodní zahrada zůstala téměř nezměněna. Je zde vystavěn podivný dům, který rovněž nezná pravé úhly. Zahrada je vyzdobena soškami. Skulptura je výtvarná sochařská, která je tvořena odebráním hmoty. Naopak je tomu u plasti-

ky, kdy socha vzniká přidáváním hmoty. Sochy vyobrazují různá monstra, šklebící se obličejě a jiné nestvůry. Celkový dojem zahrady je tajemný. Park sloužil k uvolnění a k tomu, aby člověk zapomněl na své starosti a odreagoval se. Dnes už zahrada vypadá jinak, než zahrada původní (Kalusok, 2004).

Obrázek 25: Socha Monstra v Bomarzu – muž
(Zdroj: <http://www.panoramio.com>)

Obrázek 24: Socha Monstra v Bomarzu -hlava (Zdroj: <http://www.panoramio.com>)

Obrázek 26: Socha Monstra v Bomarzu -drak
(Zdroj: <http://www.panoramio.com>)

3.9.2 Renesanční zahrady ve Francii

Ve Francii byly zahrady nejdříve zakládány na vyvýšených místech. Místo hradních zahrad na opevněném území. Jednou z takových to obehnaných zahrad, avšak větší, než byly zahrady hradní, byla zahrady zámku Blois. Tyto zahrady se rozkládaly na třech terasách, které byly lemovány galeriemi tak, že se dalo na květinové záhony shlížet shora. Byly formulovány, tak jako většina renesančních zahrad, do kvadratických forem.

Co se týče propojení jednotlivých částí francouzských renesančních zahrad, byly propojeny méně, než zahrady italské.

Tzv. Škola ve Fontainebleau, která je zhotovená podle italské renesanční zahradní architektury, je centrem francouzské renesance. Zde ve Francii byli velice žádáni italští umělci i zahradníci. Zahrada, která patřila k zámku Amboise a byla nejstarším areálem francouzské renesance, byla založená kolem roku 1500 italským umělcem Pacellem da Mercoglianem. Pacello je rovněž tvůrcem výše uvedených zahrad u zámku Blois.

Mezi další významné francouzské renesanční zahrady patří bezpochyby zahrady u Nového zámku v Saint- Germain- en- Laye. Zde je podle italského vzoru použito propojení jednotlivých částí zahrad pomocí schodišť a ramp.

Obrázek 27: Zahrada u zámku Amboise (Zdroj: <http://www.bugbog.com>)

V kompozici byly zachyceny již některé prvky barokní zahradní architektury.

Většina renesančních zahrad má již úplně jinou podobu. K zámku Villandry však patří zahrady, které byly ve 20. století zrekonstruovány novým majitelem Joachimem Carvallem a mají pořád podobu klasické renesanční zahrady. V těchto zahradách byly vysázeny zeleninové a bylinkové záhony, které připomínali záhony okrasné. Což je důkaz toho, že zeleninové záhony byly právě se záhony s okrasnými květinami úzce spjaty (Kalusok, 2004).

Obrázek 28: Zahrada u zámku Villandry (Zdroj: <http://www.wayfaring.info>)

3.9.3 Zahradní architektura v Anglii

Také anglické renesanční zahrady byly z nemalé části ovlivněny italskou a francouzskou zahradní architekturou. Byly budovány podobně jako zahrady francouzské, avšak byly poněkud menší a skromnější. Mnoho významných zámků bylo vystaveno za vlády Jindřicha VIII. (1509 – 1547).

Významným prvkem anglických renesančních zahrad byl vyvýšený povrch – kopec. V některých případech býval i uměle vytvořený. Zajímavostí zajisté je, že dutiny těchto uměle vytvořených kopců, sloužily mnohdy jako lednice.

Dalším znakem těchto zahrad byly okrasné, zlatě zdobené sloupy nesoucí erby. Jedním z dalších významných prvků této doby v anglických zahradách byly tzv. uzlové záhony, které vznikly za vlády královny Alžběty I. (1558 – 1603). Šlechta si za vlády Alžběty I. začala budovat různá venkovská sídla. Součástí těchto sídel byly i rozsáhlé zahrady, na kterých probíhaly všelijaké oslavy a setkání a právě v těchto zahradách se začaly objevovat již zmíněné uzlové záhony. Tyto záhony byly zhotoveny tvarováním např. zimostrázu. Většinou připomínaly všelijaké ornamenty. Sestříhané zimostrázy, na více výšek, působily propleteným dojmem. Vnitřní části záhonů bývaly vyplněny barevně kvetoucími bylinami či barevným šterkem.

Kouzlem sestříhání živého plotu byl vytvořen oblíbený zahradní labyrint patřící k zámku Theobalds (Kalusok, 2004).

3.9.4 Renesanční zahrady v Holandsku

Velkým přínosem pro zahradní architekturu v Holandsku byly námořní výpravy a obchody. Právě díky těmto cestám a obchodům Nizozemsko bohatlo a získalo do země spoustu nových, cenných odrůd rostlin. V této době vznikla spousta botanických zahrad určených k pěstování právě takovýchto vzácných odrůd. Jednu z botanických zahrad, která byla v Leydenu, vedl i botanik Carolus Clusius. Právě odtud se do Evropy dostaly známé rostliny, např. muškáty a i významné cibulnaté rostliny. Mezi ně patřily hyacinty, krokusy, irisy, narcisy, ale hlavně stále oblíbené tulipány.

Tyto vzácné květiny byly vysazovány do menších záhonů (navrhovatel Jan Vredeman de Vries) tak, že kolem nich vedly cesty, a dalo se jednotlivé druhy pozorovat z větší blízkosti (Kalusok, 2004).

3.9.5 Renesanční zahrady v Německu a Rakousku

Rovněž v Německu ovlivnila zahradní architekturu Itálie. Nové renesanční nákladné zahrady, ve kterých byly k vidění vzácné rostliny, zahradní stavby, či skulptury, ovlivněné italskými zahradami, byly zakládány nejdříve v bohatších prosperujících městech. Např. Augsburg, Frankfurt a Norimberk. Důvod byl opět v obchodních možnostech. Jedny ze známějších jsou zahrady Fuggerů v Augsburgu. Tyto městské zahrady se podobaly zahradám knížecím, avšak byly o něco menší.

Joseph Furttentbach napsal dílo *Architectura privata* (1641), kde rozebírá, jak se zakládá renesanční městská zahrada včetně použití vhodných rostlin a jejich uspořádání na záhonech (Kalusok, 2004).

3.10 Rané botanické zahrady

Již ve středověku se vyskytovaly bylinkářské a lékárenské zahrady, které předcházely zahradám botanickým. Ty se od nich lišily zejména tím, že sloužily k výzkumu rostlin. Říkalo se jim v překladu Lékařská zahrada nebo zahrada jednoduchých (to kvůli jednoduchosti léčivých prostředků z léčivých rostlin, na rozdíl od složitých minerálních směsí). První botanické zahrady v Evropě byly zakládány na přelomu 16. století. Často byly součástí univerzit, přesněji lékařských fakult. V botanických zahradách byly k vidění, mimo vzácných rostlinných druhů, i různé minerály, mušle, korály, drahokamy a kameny.

První botanické zahrady určené ke studijním účelům vznikly v Itálii. Např. v Padově z roku 1542 se nachází jedna z nejkrásnějších botanických zahrad v renesančním stylu, která je mimo jiné také jedna z nejzachovalejších (Kalusok, 2004).

Právě tuto zahradu si ještě dnes můžete prohlédnout v původním stavu. „Je samozřejmé, že bohatí lidé ve starověkém Egyptě, Mezopotámii nebo Římě měli zahrady plné exotických rostlin, které mnohdy pocházely z velmi vzdálených zemí. Avšak výjimečnost Padovy tkví v tom, že zde byla univerzita, vysoká škola, která si uvědomila význam botanické zahrady pro studium rostlin. Zahrada v Padově existuje po pět století beze změny v původním stavu – to je opravdu malý zázrak. Po všechna ta století sem přicházeli studenti studovat a poznávat rostliny vysazené v malých upravených záhonech.

Již v 15. století se zde pěstovaly trávy, obiloviny a další užitkové rostliny ze vzdálených zemí, jako například rajčata a brambory, které se zde vůbec poprvé vědecky zkoumaly.

Padovská zahrada je úžasně upravena. Vchod do botanické zahrady je v kruhové zdi, která zahradu po celém jejím obvodu obklopuje. Od vchodu do středu zahrady vede dlouhá cesta, kde se nachází fontána. Kolem kulaté vodní nádrže jsou vedeny cesty jak kolem tak i paprscitě v radiálách, které rozdělují prostor kolem kašny na jednotlivé záhony s rostlinami. Kolem této centrální části jsou umístěny části zahrady, rozdělené tématicky na jednotlivá oddělení. Např. s léčivými bylinami, obilovinami a trávami, zeleninou a okrasnými rostlinami. Tato botanická zahrada přitahuje mnoho návštěvníků jak z blízkého okolí tak i z daleka. Všechny vysazené rostliny si můžete volně prohlédnout. Tato zahrada se stala světově proslulou již v 16. století a to nejen svou krásou, ale i možností vysazené rostliny zde studovat (Horst, 1999).

Dále byly po celé Evropě zakládány botanické zahrady, které byly již přístupné veřejnosti. Např. roku 1568 v Bologni, roku 1590 v Paříži a roku 1621 v Oxfordu (Kalusok,2004).

Obrázek 29: Botanická zahrada v Padově (Zdroj: <http://www.padovamedievale.it>)

4. Materiál a metody

Při psaní této práce, bylo nezbytně nutné nejprve shromáždit informace týkající se dané problematiky z odborné literatury, na jejichž základě byla podrobně sepsaná literární rešerše. Stěžejní kapitolou sepsané literární rešerše byly vybrané české historické zahrady z období renesance. Z nichž byl vybrán jeden objekt, který byl v práci podrobněji rozebrán.

Pro podrobnější rozbor byla vybrána zámecká zahrada patřící k renesančnímu moravskému zámku – Bučovice. O daném objektu a jeho okolí bylo nutné taktéž vyhledat z odborné literatury důležité informace a ty následně zpracovat a sepsat.

Součástí práce bylo také vlastní zkoumání objektu dané lokality. V roce 2011 a 2012 došlo k prozkoumání celého objektu i jeho blízkého okolí. Průzkum byl zaměřen tak, aby byla zjištěna fakta o daném objektu, které se týkají dané problematiky. Např.: byl kladen důraz na zkoumání půdorysu zahrady, na architektonické prvky vyskytující se v zahradě, či naopak na jejich absenci. Zkoumání se týkalo také samotného zámku, jeho předzámčí a nádvoří. Důležitou součástí zkoumání objektu bylo zaměření se na veškerou vegetaci v zahradě, na její kvantitu i kvalitu a vůbec na celkový vzhled zahrady. Z čehož následně vzniknul, po srovnání a ucelení s informacemi z odborné literatury, popis zámeckého komplexu a plánek zahrady s vyznačenými renesančními prvky.

Během terénního průzkumu byla pořízena komentovaná fotodokumentace, která slouží jako důkazový materiál při dokladování jednotlivých principů zahradní tvorby období renesance.

Názory jednotlivých autorů byly navzájem porovnávány v diskusi a získané informace z odborné literatury byly srovnány s výsledky vlastního zkoumání. Pozorovaný objekt byl po absolvování průzkumu v terénu podrobně popsán a rozebrán. Na rozboru byla dokazována charakteristika zahradní architektury období renesance, která je podrobně popsána v literární rešerši.

5. Výsledky

5.1 Okolí zámku

Mezi městy Brno a Uherské Hradiště, v údolí říčky Litavy, v nadmořské výšce 226 m n. m. leží město Bučovice. Toto město patří do okresu Vyškov a jeho výměra je necelých 4300 ha. V tomto malém moravském městečku žije okolo 6400 obyvatel.

Obrázek 30: Mapa ČR - Břežnice (Zdroj: <http://wiki.rvp.cz>, upraveno)

5.1.1 Historie města

První zmínky o městečku Bučovice jsou z roku 1322, avšak v roce 2000 byly objeveny nové prameny, které dokazují, že již v 1. polovině 13. století stával v místě dnešní zámecké zahrady velký kamenný kostel. V 2. polovině 16. století byl vystaven renesanční zámek.

Třicetiletá válka výrazně poškodila město. V 18. století se začaly Bučovice znovu rozvíjet a došlo k vývoji prosperujícímu tkalcovství a bednářství. V 19. století ve městě existovalo 14 textilních továren a manufaktur a Bučovice se staly městem soukenickým. Textilní výrobu ve městě vystřídal postupem času průmysl nábytkářský.

5.2 Zámek Bučovice

5.2.1 Z historie zámku

V místě dnešního zámku stála tvrz, která zanikla ještě před výstavbou zámku, ale úplně původní sídlo pánu z Bučovic stálo na jiném místě, ale téměř nic se z něj nedochovalo (Dvořáček, 2001).

Zámek Bučovice se rozkládá na jižní straně města. Podle poněkud násilného začlenění zámku do půdorysu celého města je patrné, že byl zámek ve městě postaven dodatečně. Je to jasné i z historie, neboť Bučovice jsou zmiňovány již ve 14. století, ale zámek byl postaven teprve ve století 16.

Václav Černohorský z Boskovic se roku 1533 oženil s dcerou dřívějšího majitele panství, Tasa z Ojnic. Boskovické rodině tehdy v brněnském kraji patřily Boskovice, Dobrovice, černá Hora a Vícov v kraji olomouckém.

Stará tvrz, která stála dříve na místě zámku, ještě posloužila Václavu z Boskovic. Až jeho syn, Jan Šembera se rozhodl, postavit místo ní nové sídlo, Sídlo, které bude moderní a hodné jeho jména a bohatství. Jan Šembera studoval v Itálii a Vídni a proto si chtěl nechat zhotovit právě takové renesanční sídlo, jaká vídával v době svých studií. Právě ve Vídni se seznámil s italským architektem Pietrem Ferraboscem, který se narodil roku 1512 ještě v Itálii, ale přestěhoval se do Rakouska právě kvůli možnosti lepší zednické práce (Menclová, 1953).

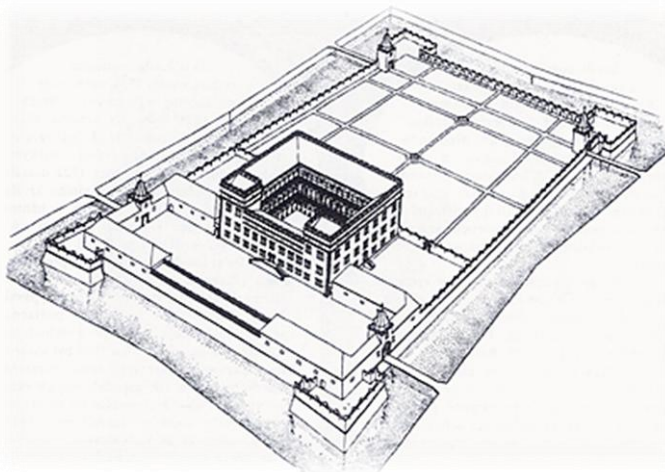
Pietro Ferrabosco nakreslil svému zákazníkovi, Janu Šemberovi, plán sídla. Jednalo se o stavbu s půdorysem protáhlého obdélníku se čtyřmi nárožními bastiony a obklopenou vydlážděným vodním příkopem ve tvaru protáhlé hvězdice. Plán si autor rozdělil na dvě nestejně velké poloviny. Ve východní části navrhl zámek se dvěma postranními dvory a předzámčím a západní, větší část, ponechal prázdnou. Zde byla pak založena renesanční zahrada (Menclová, 1972).

Do roku 1870 se v literatuře uvádí, že autorem architektonického projektu byl Pietro Ferrabosco. Pravděpodobnější varianta se ale nakonec ukázala, že skutečným autorem projektu byl Jacopo Strada, což byl dvorní umělec, architekt a učenec. Tato skutečnost vyšla najevo na základě nálezu archiválií. A v roce 1987 byl Jacopo Strada označen Hildou Leitzmannovou za autora architektury bučovického zámku (Samek a kol. 2003).

Stavba zámku byla zahájena roku 1567, z Ferraboscova životopisu je patrné, že patří k jeho pozdějším stavbám (Menclová 1953). Jan Šembera uzavřel smlouvu s brněnským stavitel italského původu Pietrem Gabrim, který pracoval na zámku až do jeho dokončení. Za početí stavby zámku se udává rok 1567. Podle smlouvy z roku 1575 mělo mít stavení rozměr zhruba 36x11 metrů. Mělo obsahovat dva sklepy, síně, kuchyň, spíž, světničku a za ní schodiště do patra. Uvedená smlouva se podle rozměrů patrně odpovídá dnešnímu jižnímu křídlu zámku. Další smlouva ze dne 29. května 1579 dokládá, že P. Gabrimu byly peníze vypláceny až do října 1580. Celková výše odměn byla 438 zlatých, 36 měřic žita a 16 beček piva (Samek a kol. 2003).

Koncem 16. století vymřel smrtí Jana Šembery rod po meči. Jeho dvě dcery se provdaly za Lichtensteiny. Ani jedna z rodin tu dále nezůstala. Roku 1722 odvezli bohaté zámecké vybavení do svého sídla v Lednici a ze zámku udělali kanceláře a byty (Křížová a kol. 2000).

Vývoj zámku se s odchodem majitelů zastavil. Zámek byl zanedbáván a začal chátrat. Ale možná díky tomu, zůstala zámku jeho nedotčená renesanční podoba (Dvořáček, 2001).

Obrázek 31: Předpokládaná renesanční podoba zámku podle D. Menclové (Zdroj: Samek a kol., 2003)

5.2.2 Exteriér a interiér zámku

Renesanční zámek je stavba s obdélníkovým půdorysem, tvořená čtyřmi křídly, které uzavírají vnitřní nádvoří. Fasáda celé stavby je jednoduchá, dominantou jsou čtyři věže v jednotlivých rozích. Před samotnou stavbou stojí již nefunkční kamenná kašna.

Přízemní budovy se stájemi a jízdárnou, které byly dostavěné teprve roku 1623, obklopovaly předzámčí. Arkádová loggie, jejíž základy sloupů se našly v roce 1937, prolamovala východní křídlo předzámčí (Menclová, 1953).

„Čtyřúhelníková mohutná renesanční stavba, z vnějších stran bez ozdob, uvnitř kolem obdélníkového nádvoří má nádherné třípatrové arkády. Arkádové ochozy s 96 štíhlými sloupy spojují jednotlivé zámecké místnosti (Tkáč, 1992).“

Vnitřní nádvoří je obloukového půdorysu a ze třech stran obklopeno vzdušnými arkádami, které lemují přízemí, 1. a 2. patro. Arkády jsou také zdobeny vytesanými reliéfy orna-

mentů, erbů, zvířat i postav. Nádvoří je po obvodu dlážděné, ovšem větší část plochy nádvoří je zatravněná.

Tak jako v toskánské renesanci, nejsou tyto arkády součástí budovy. A to i přesto, že Ferrabosco měl na mysli právě předlohy budov, kde arkády součástí budovy byly. V toskánské renesanci mají arkády tvar podloubí, ale k budově jsou připojeny jen volně jako třeba pavlač. Podle renesančního kánonu, který určuje vylehčování řádu, mají být v přízemí použity sloupy dórské, v dalším patře sloup jónský a následně řád korintský. Ferrabosco u bučovických arkád použil lehčího řazení řádů. V přízemí sloup jónský a v dalších patrech řád korintský. Z různých architektonických rozborů vyplývá, že Ferraboscova tvorba nebyla dotčena klasičtější stredoitalskou renesancí (Menclová, 1953).

Uprostřed nádvoří stojí několikametrové pískovcové dílo – fontána, která je momentálně v rekonstrukci a proto je její součástí i zednické lešení. Fontána se skládá z několika soch vrstvicích se na sebe. Jednotlivé patra fontány jsou tvořeny sochami delfínů, mořských panen, dračích hlav, lastury a na vrcholu sochou mužské postavy.

Roku 1637 spolu s dlážděním nádvoří byla kašna postavena. Jedná se o dílo florentského manýrismu. Na vrcholu je kamenná mísa se sochou vyobrazující bakchanta, který drží měch s vínem. V pověsti se ale píše, že se jedná o Jana Šemberu držícího pytel peněz. Roku 1780 byla kašně odstraněna vodní nádrž (Menclová, 1953).

Veřejnosti jsou přístupné pouze jednotlivé reprezentační sály v přízemí a ve 2. patře kaple. Stropy jednotlivých zámeckých komnat jsou klenuté a zdobené bohatou štukatérskou výzdobou. V motivech vnitřní výzdoby zámku se často objevují prvky antické kultury. Např. mýtické sochy a malby.

Při výzdobě reprezentačních sálů, byly použity štukové plastiky a malby, které mají významnou uměleckou hodnotu. Nejhonosnější je **sál Císařský**, ten je vyzdoben freskami císaře Karla V, jeho vítězství nad Turky. Výzdoba **sálu Pěti smyslů** je inspirována nizozemskými vzory. V **zaječím sále** zaujmou barevné malby zajíců, zachycující jejich vzpuru proti

Obrázek 32: Fontána na nádvoří v Bučovicích (Zdroj: <http://propamatky.info>)

lidem a psům. Další ze sálů je **sál Venušin** s nástropní malbou Venuše, doplněný slohovým nábytkem (Tkáč, 1992).

Zámek Bučovice slouží také jako muzeum. Jeho muzejní expozici tvoří soubor dokumentů a předmětů, které dokládají vývoj Bučovicka. Součástí expozice je také nářadí na zpracování lnu i dokumenty místní textilní továrny (Tkáč, 1992).

5.3 Zámecká zahrada

Zámecká zahrada se rozkládá za zámkem v celé jeho šíři na ploše asi 1,7 ha. Vstup do zahrady je po obou stranách zámku skrz menší kovaná vrata. Po obvodu celé zahrady je postavena zeď, jejíž fasáda je značně poškozená.

Úplně původní kompozice není známá, avšak kolem roku 1960 došlo k obnově zahrady dle vzoru renesanční zahrady. V plánu je další fáze rekonstrukce zahrady, díky novým průzkumům, včetně vodních příkopů (Otruba, 2009). „Zahrada je volnou rekonstrukcí podle návrhu Dobroslavy Menclové a Bohdana Wágnera v realizaci Zdeňka Horsáka (Pacáková- Hošťálková, 1999).“

Obrázek 33: Pohled na Zámek Bučovice se zahradou (Zdroj: <http://www.panoramio.com>)

Za života stavebníka zámku rostly v zahradě velmi pravděpodobně tvarované keře a květiny. Patrně zde nechyběly ani altány, voliéry či loubí. Je možné, že při západní zdi, obrácené k zámku, stála i míčovna, která byla zmiňovaná 20. září 1613 Karlem Lichtenštejnem, zetěm Jana Šembery (Samek a kol., 2003).

Celá zahrada, která je obdélníkového půdorysu a rozkládá se na rovinné ploše. Je rozdělena sítí prашných pravoúhlých cest na několik menších parterových trávníků. Všechny cesty mají stejnou hodnotu a v místech jejich křížení stojí 5 kašen. Kašny jsou kulatého tvaru a centrální kašna, uprostřed zahrady, je z nich největší. V současnosti jsou kašny nefunkční.

Ze stříhaných stálezelených zimozrázů jsou tvořeny složité obrazce a ornamenty – broderie. O něco jednodušší obrazce tvoří stříhaný habr, a někde je jen lemování parteru stříhaným plotem z meruzalky. Všechny prostory mezi obrazci vyplňuje travnatý povrch.

Obrázek 34: Pohled na broderie zámecké zahrady (Zdroj: <http://bucovice-zamek.cz>)

V bezprostřední blízkosti zámku, jsou dvě travnatá obdélníková pole osázená rastrovou výsadbou habrů. Ty jsou stříháním upraveny tak, že mají kuželovitý tvar a jsou vysázeny ve 4 řadách po 6.

V rozích některých okrajových parterů rostou několikametrové zeravy, které jsou dominantou celé zahrady. V zadní části zahrady ve volné výsadbě vysázeny převislé kultivary višňi a podél zdi je vysázená štěpnice z okrasných kultivarů jableň.

Jelikož zakladatel zámku, Jan Šembera, neměl žádného mužského potomka, jeho rod zanikl. Jeho dvě dcery se provdaly a ze zámku odešly. Po smrti Jana Šembery navštěvovala zámek ještě nějakou chvíli jeho jedna z dcer Kateřina s manželem. Později se ze zámeckých komnat udělaly byty a kanceláře asi 16 úředníků. Zahrada poté začala ztrácet svou reprezen-

tační a okrasnou funkci a byla rozdělena na jednotlivé parcely panských úředníků (Samek a kol., 2003).

5.3.1 Vegetace – vybraná vegetace zámecké zahrady

Zástupci rostlin a dřevin nejsou v zámecké zahradě příliš významní, ani co se týče rozmanitosti jednotlivých druhů. Jedná se o zahradu bez kvetoucích rostlin s výskytem opadavých i neopadavých zástupců listnatých dřevin a jehličnanů. Veškerá vegetace v zahradě byla založena při obnově zahrady, nejsou zde žádné novodobě vysazené rostliny.

Buxus sempervirens - jednou z nejoblíbenějších okrasných dřevin je stálezelený zimostález. Nejsložitější ornamenty v zahradě jsou tvořené stříháním právě tímto nenáročným a mrazuvzdorným keřem a kvůli jeho stálezelenému vzhledu je možné je pozorovat po celý rok.

Carpinus betulus - habr obecný patří v této zahradě mezi zástupce opadavých listnatých dřevin. Je zde vysázen jak jednotlivě, tak i ve skupinách. V obou případech je tvarován a to buď do kuželovitých tvarů, nebo obrazců. Mnohdy se habr obecný používá k tvorbě labyrintů.

Malus sp. div. Okrasné jabloně jsou v zahradě součástí dvou malých ovocných sadů – štěpnic. Jsou vysázeny ve volné výsadbě s pokusem o výsadbu rastrovou.

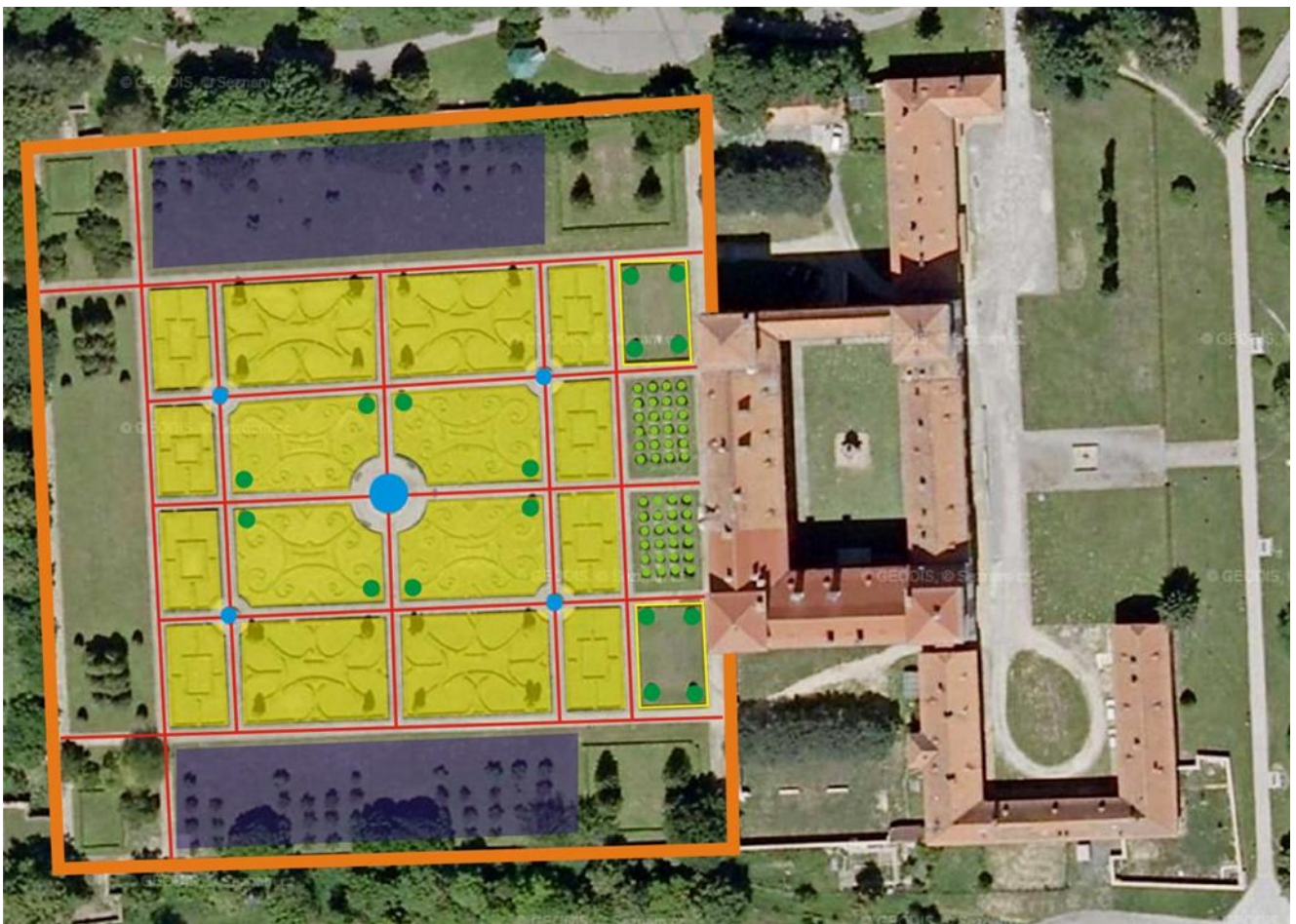
Prunus subhirtella Pendula - tento převislý kultivar višně chloupkaté je jednou z nejkrásnějších dřevin v této zahradě. Nejzajímavější je v jarních obdobích, kdy láká růžovou barvou svých květů na převislých větvích.

Ribes alpinum - ve formě stříhaných živých plotů je tu zastoupen rod *Ribes*, a sice konkrétně meruzalkou alpskou. V létě bývají na tomto zcela nenáročném kompaktním keříku nápadně červené drobné plody.

Thuja plicata a *Thuja oroentalis* - Tyto dva zástupci rodu jsou v zahradě vysázeny samostatně, a nikoli jako živý plot. Jsou to zástupci jehličnatých dřevin v zahradě. Nejsou ani upravovány stříháním, tudíž nejsou nijak omezovány v růstu.

5.3.2 Plán zahrady

Na základě terénního výzkumu v dané lokalitě – Bučovicích, byl vypracován plán modelového zahradního objektu – zámecké zahrady. Na tomto plánu jsou vyznačeny prvky, které se vyskytují v renesančních zahradách a jsou zde vyznačené body, které dokazují v této zahradě dodržování principů, které se uplatňovaly při zakládání zahrad v období renesance.

Obrázek 35: Plán zámecké zahrady v Bučovicích (Zdroj: <http://mapy.cz>, upraveno)

Legenda

	obvodová zeď		tvarované dřeviny
	cesty		rastrová výsadba
	stříhaný živý plot		brodérie
	vodní prvky		štěpnice

Obrázek 36: Legenda k plánu (vytvořila: Puchoňová, 2012)

5.3.2.1 Zhodnocení zámecké zahrady

Zámecká zahrada v Bučovicích, prošla v roce 1960 rekonstrukcí dle renesanční zahrady. Podle principů, které uvádí Dobalová ve svém díle Zahrady Rudolfa II., zhodnotíme, zda zahrada u zámku odpovídá alespoň některým tě principům, které byly uplatňovány při zakládání zahrad v 16. století.

Zahrady by měla mít půdorys ve tvaru některého ze základních geometrických tvarů, mít omezený obvod a být obehnána zdí. Z plánu lze vidět, že zámecká zahrada je obdélníkového tvaru, má omezený obvod a obklopuje ji mohutná zeď, která je vyznačena oranžovou čarou.

Renesanční zahrady bývají rozděleny sítí cest na menší části. Z obrázku je patrné, že zahrada je rozdělena sítí pravoúhlých cest (v plánu jsou vyznačeny červenými čarami) na menší partery. Zřejmě je i to, že všechny cesty mají stejnou hodnotu. Což je také jedním ze znaků renesančních zahrad, v zahradách barokních totiž byla vždy jedna cesta, která byla hlavní a ostatní vedlejší.

Typické pro renesanční zahrady je přítomnost broderií. Ornamenty ze stříhaných dřevin zabírají většinu plochy zahrady (viz světle žlutá pole v plánu zahrady). Jsou zde obrazce různých obtížností. Tyto partery bývají lemovány stříhanými plůtky, což je v mapce vyznačené žlutou čarou.

Dalším důležitým architektonickým prvkem jsou v zahradě vodní díla. Dle plánu zahrady se zde vyskytuje pět vodních prvků. V tomto případě se jedná o kašny, které jsou kula-tého tvaru a nacházejí se v místech křížení cest. Největší kašna potom uprostřed.

Fialovou plochou jsou v mapce znázorněna místa, kde je vysázená štěpnice, tedy ovocný sad, jehož přítomnost je rovněž typická pro renesanční zahrady. Další významnou složkou jsou v zahradě tvarované dřeviny, které jsou vyznačeny tmavě zelenými puntíky. Tzv. rastrová výsadba dřevin je patrná v přední části zahrady, v blízkosti zámku. Jde o pravidelně vysázené habry v několika řadách a sloupcích.

6. Diskuze

Cílem této bakalářské práce bylo srovnání názorů autorů jednotlivých použitých zdrojů. Dalším cílem bylo porovnání výsledků vlastního šetření v dané lokalitě s informacemi získaných z odborné literatury, z níž vycházejí teoretické znalosti popsané v samotné práci. Dalším cílem bylo zaměřit se na vybranou zahradu a na základě terénního cvičení vytvořit její plán a udělat její rozbor. A z toho dále dokázat, že se jedná o renesanční zahradu.

Autoři se shodují, že se kvůli krátkému trvání renesance u nás nedochovalo příliš historických zahrad z této doby a velké množství z nich bylo přizpůsobeno dalšímu stavebnímu slohu.

Menclová (1953) uvádí, že velkou výhodou při stavbě zámku bylo to, že zámek není žádnou přestavbou středověké tvrze jako většina takovýchto staveb u nás. Tato stavba byla postavena čistě proto, aby plnila pro svého majitele funkci sídla a panství, nikoli funkci obrannou. Proto nestojí na nijak strategickém místě. Zámek se nachází v nížině a na rovinném povrchu. Z toho důvodu nebyly stavitelé této stavby nijak omezovány složitým půdním reliéfem a prostorem. Vodní příkop, který obklopoval celý zámecký komplex, měl za úkol být spíše okrasný než užitečný. Terénním průzkumem bylo zjištěno, že v současné době nejsou okolo daného žádné pozůstatky tohoto vodního příkopu.

K celé kompozici zámku se zahradou patří i východní nádvoří v předzámčí, které mělo původně, podle Samka a kol. (2003), zřejmě jen užitkový význam. Dříve totiž bylo nádvoří, jak uvádí Menclová (1953), z obou stran uzavíráno dvěma křídly hospodářských budov, ve kterých se údajně nacházely stáje, pokoje pro služebnictvo a další. Dnes už je možné pozorovat jen jedno hospodářské stavení, to druhé se bohužel nedochovalo. Uprostřed tohoto nádvoří stojí kašna čtvercového tvaru. Nyní je nádvoří místem, kde se město Bučovice a zámecký komplex zvolna spojují.

Autoři Samek a kol. (2003), Otruba (2007) a Menclová (1953) se shodují, že zahrada patřící k renesančnímu zámku Bučovice je dnes pouhou rekonstrukcí původní zahrady ze 16. století. Dále Samek a kol. (2003) uvádí, že kvůli nedostatečným materiálům, podkladům a obrazům zahrady bylo velice obtížné ba dokonce nemožné zrekonstruovat zahradu dle původního vzhledu. A bylo potvrzeno, že jde pouze o ideální model renesanční zahrady.

Literatura uvádí, že zahrady z období renesance mají půdorys některého geometrického obrazce. Což zkoumaná zahrada potvrzuje svým obdélníkovým půdorysem. Z terénního průzkumu objektu bylo při prvním pohledu na celou zahradu patrné, že se nejedná o příliš udržovanou zahradu. Obvodní zeď kolem zahrady je oprýskaná, čehož si návštěvník zahrady hned všimne.

Otruba (2007) uvádí a během šetření to bylo také potvrzeno, že zahrada je rozdělena sítí několika pravoúhlých cest, které ve spojovacích uzlech zdobí čtyři menší a uprostřed jedna větší centrální kašna. Jak bylo od pracovnice zámku zjištěno, je všech pět kašen sice původních, ale již na první pohled je zřejmé, že kašny jsou vyschlé a mnoho desítek, možná i stovek let nepoužívané. Kolem kašen je novodobě umístěno několik laviček, které umožní návštěvníkovi kochat se pohledem na stavbu italské renesance či na různé obrazce, které jsou tvořené stříhaným zimozrázem. Bylo zjištěno pozorováním několika náhodných návštěvníků, že tyto typicky renesanční prvky patří mezi nejobdivovanější část zahrady. Vlastním zkoumáním bylo zjištěno, že broderie a stříhané plůtky jsou v zahradě jednou z věcí, o které je bezesporu pravidelně pečováno a to bylo poté i potvrzeno pracovníci zámku.

Veškerou plochu mezi prашnými cestami vyplňuje tráva. Bohužel bylo zjištěno, že i na těchto velkých travnatých plochách je znát, že kromě sekání nejsou nijak zvlášť udržované. Doseť některých míst, přihnojení a alespoň občasné zavlažování by trávníku zajisté přidalo na kráse a barvě, ale všechny tyto operace jsou finančně velmi náročné. Což je, jak bylo prozrazeno jednou z průvodkyň zámku, jedním z největších problémů při rekonstrukci vůbec celého objektu.

Nemalá pozornost návštěvníka zahrady zajisté patří skupině habrů vysázených v přední části zahrady. Při zkoumání dané zahrady bylo zjištěno, že tyto habry jsou pravidelně vysázeny v řadách a upraveny stříháním do stejných kuželovitých tvarů. Jedná se o takzvané boskety, což je, jak uvádí (Pacáková-Hošťálková a kol., 1999), skupina hustě vysázených dřevin s pravidelnou dispozicí.

Pozorováním objektu bylo patrné, že mezi jedny z nejvyšších a možná proto také dominantní v této zahradě patří několik sloupových zeravů, které dosahují výšky několika metrů a jsou vysázeny v rozích krajních parterů s broderiemi.

Samek a kol. (2003) uvádí, že v zahradě stály altánky a míčovna. Vlastním zkoumáním bylo zjištěno, že v zahradě nejsou známky ničeho, co by nasvědčovalo přítomnosti těchto objektů. Dobalová (2009) uvádí, že další důležitou součástí zahradní architektury bývají např. loggie a oranžerie a fíkovny, ve kterých se pěstují vzácné květiny. Průzkumem modelové zahrady bylo ale zjištěno, že se v ní nevyskytují ani tyto architektonické prvky.

Literatura uvádí, že typickým prvkem pro renesanční zahrady jsou květinové a bylinkové záhony, které mohou vyplňovat například i prostor mezi broderiemi. Bylo ale zjištěno, že tento typický prvek se ale v modelové zahradě vůbec nevyskytuje. Někteří autoři se však domnívají, že tu v 16. století květinové záhony byly. Jejich absence v zahradě je dle zkoumání jedním z vizuálních nedostatků. Je ale pravda, že péče o květinové záhony je náročnější, než údržba trávníku či stříhání živých plotů. Jedinými kvetoucími prvky v zahradě jsou ovocné stromy, jejichž květy jsou ale k vidění jen v jarních měsících. Bylo zjištěno, že mezi ty nejvýraznější v zahradě patří bezpochyby převislé chloupkaté višně, které jsou volně vysázeny v zadní části. Další ovocné stromky jabloní a jiných druhů lemují obvodní zeď po obou stranách.

Dobalová (2009) uvádí, že jedním z principů renesančních zahrad jsou sochařské prvky. Na rozdíl od rostlin, které jsou omezené životním cyklem, bývají sochy v historických zahradách mnohdy původním prvkem, který je k vidění i v současné době. Vlastním zkoumáním bylo ale zjištěno, že v této zahradě žádná socha není, pokud se pominou kamenné kašny. Nebylo bohužel dokázáno, zda jde pouze o absenci v zahradě zrekonstruované, nebo zda jejich přítomnost chyběla již v zahradě původní.

Je pravda, že co se sochařského díla týče, je zde dechberoucí manýristická fontána postavená uprostřed vnitřního dvora. Toto nádherné pískovcové dílo měří přibližně 8 metrů. Menclová (1953) uvádí, že fontána není kompletní. Bylo potvrzeno, stejně jak uvádí Menclová (1953) a Samek a kol. (2003), že fontáně skutečně chybí vodní nádrž, která byla odstraněna již v 19. století a od té doby je nefunkční. Jako první zespoda jsou vidět delfíni, na kterých sedí mořské panny držící dračí hlavy, které původně sloužily jako chrliče vody. Nad hlavami draků leží lastura, na které je samotný vrchol celé fontány, a sice bůh vína. Vlastním šetřením bylo zjištěno, že pohled na tuto chloubu narušuje po dobu již několika let lešení, kterým je kašna obestavěna. Jak uvádí Otruba (2009), dochází k postupné opravě celého díla. Vlastním šetřením bylo zjištěno od pracovnice zámku, že existuje i možnost, že dojde k navrácení fontány do provozu, což by zajisté přilákalo spoustu návštěvníků.

7. Závěr

Na základě informací z odborné literatury je v literární rešerši popsána:

- Renesance - jakož to jeden ze stavebních slohů a dále jsou zde zmíněny typické znaky pro renesanční architekturu
- Vznik zahradního umění v dobách renesance u nás i v Evropě
- Principy zahradní tvorby v období renesance
- Vybrané renesanční zahrady na území České republiky
- Vybrané renesanční zahrady na území Prahy

Hlavním cílem práce bylo na základě informací získaných z odborné literatury a na základě terénního cvičení vytvořit popis a rozbor vybraného objektu – zámecké zahrady v Bučovicích. Na rozboru zahrady dokázat, že zde při jejím zakládání byly dodrženy principy zahradní tvorby daného období. Dále prokázat přítomnost renesančních architektonických prvků a znaků a popsat vegetaci. A na základě tohoto rozboru dokázat, že se skutečně jedná o zahradní dílo z období renesance.

Na základě získaných informací z odborné literatury a na základě terénního průzkumu dané lokality a modelové zahrady bylo v práci popsáno:

- Okolí vybraného zahradního objektu
- Na modelu vybrané zahrady bylo dokázáno dodržení některých principů při jejím zakládání
- Přítomnost či absence architektonických prvků typických pro renesanční stavby a zahrady
- Vegetace v zámecké zahradě
- Na plánu zahrady jsou znázorněny typické znaky a použití principů renesanční zahradní tvorby
- Na místě vybraného zahradního objektu byla pořízená fotodokumentace dokazující tyto znaky

V této práci bylo dokázáno, že zámecká zahrada spolu se zámekem Bučovice patří k dochovaným důkazům renesančního umění u nás. Jedná se o typickou stavbu italské renesance, kterou je možno i v současnosti pozorovat téměř nepozměněnou. Zámecká zahrada není bohužel původní, jedná se pouze o rekonstrukci jejího původního vzhledu. Je proto ideálním modelem renesanční zahradní architektury u nás.

8. Seznam literatury

Boeck, Wilhelm, 1939, Alte Gartenkunst: eine Kulturgeschichte in Beispielen, L. Staackmann, Leipzig, 103 s.

Bútorová, E., Bydžovská, I., Kotalíková, J., Křížová, K., Kubů, N., Novotný, J., 2000, Průvodce po hradech a zámcích, Památkový ústav středních Čech V Praze, Praha, 196 s., ISBN: 80-85094-90-8

Dobalová, S., 2009, Zahrady Rudolfa II., Artefactum, Praha, 349 s., ISBN: 978-80-86890-25-8

Dvořáček, P., 2007, Historické zahrady, KMa, Praha, 147 s., ISBN: 978-80-7309-433-1

Dvořáček, P., 2001, 100 hradů a zámků, Petr Dvořáček, Olomouc, 122 s., ISBN: 80-903074-5-0

Herout, J., 1975, Naše stavební památky, Albatros, Praha, 508 s.,

Horst, A., 1999, Tulipány, Rebo, Praha, 142 s., ISBN: 80-7234-040-9

Jöckle, C., Kerstjens, C., 2005, Stavební slohy ve světové architektuře, Mladá fronta a.s., Praha, 240 s., ISBN: 80-204-1305-7

Kalusok, M., 2004, Zahradní architektura, Computer Press, Brno, 192 s., ISBN: 80-251-0287-4

Menclová, D., 1953, Bučovice – státní zámek, město a okolí, Státní tělovýchovné nakladatelství, Praha, 28 s.,

Menclová, D., 1972, Státní zámek Bučovice, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody., Brno, 31 s.,

Otruba, I., 2007, 101 našich nejkrásnějších zahrad a parků, Pavel Dobrovský- BETA, Praha, 207 s., ISBN: 978-80-7306-320-7

Pacáková-Hošťálková, B., Petřů, J., Riedl, D., Svoboda, A. M., 1999, Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezku, Libri s.r.o., Praha, 521 s., ISBN: 80-85983-55-9

Samek, B., Řeholka, I., Vacková, J., Novák, Z., 2003, Zámek Bučovice, Amandla s.r.o., Brno, 38 s., ISBN: 80-85032-93-7

Skalická, E. 2007, Pražské historické zahrady, Útvar rozvoje hlavního města Prahy, Praha, 257 s., ISBN: 978-80-254-1768-3

Syrový, B., a kol., 1977, Architektura svědectví dob, Nakladatelství technické literatury, Praha, 447 s.

Syrový, B., 1972, Architektura, Nakladatelství technické literatury, Praha, 325 s.

Tkáč, V., 1992, Morava a Slezsko- země kulturních pokladů, Optys, spol. s.r.o., Opava, 244 s.,

Wengel, Tassilo, 1985, Gartenkunst im Spiegel der Zeit, Edition Leipzig, Leipzig

9. Samostatné přílohy

Tyto fotografie byly pořízeny v roce 2012 během terénního cvičení ve vybraném objektu- zámek Bučovice se zahradou. Fotografie dokazují přítomnost typických architektonických prvků, kterých bylo používáno při zakládání renesančních zahrad.

Obrázek 37: Pohled na zámek Bučovice zepředu (Foto: Puchoňová,2012)

Obrázek 39: Kašna v nádvoří, probíhající rekonstrukce (Foto: Puchoňová,2012)

Obrázek 38: Pohled na arkádové nádvoří (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 41: Strop Ptačího sálu (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 40: Strop Venušina sálu (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 43: Strop Zaječího sálu (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 42: Strop Císařského sálu

Obrázek 44: Pohled na zámek ze zahrady (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 45: Pohled na centrální fontánu v zahradě (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 46: Pohled na kašnu a parter s broderií (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 47: Pohled na zámek a parterový záhon (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 48: Pohled na křižení cest a jednu z kašen (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 49: Pohled na parterový záhon (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 50: Pohled na rastrovou výsadbu habrů (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 51: Pohled na obvodovou zeď (Foto: Puchoňová, 2012)

Obrázek 52: Pohled na štěpnici v zahradě (Foto: Puchoňová, 2012)

9. Seznam příloh

Obrázek 1: Zahrady Mecicejských (Zdroj: http://botany.cz)	14
Obrázek 2: Mapa ČR - Březnice (Zdroj: http://wiki.rvp.cz , upraveno)	19
Obrázek 3: Zámek Březnice (Zdroj: http://zamky-hrady.cz)	20
Obrázek 4: Mapa ČR - Kaceřov (Zdroj: http://wiki.rvp.cz , upraveno)	20
Obrázek 5: Zámek Kaceřov se zahradou (Zdroj: http://foto.kub.cz)	21
Obrázek 6: Mapa ČR - Kratochvíle (Zdroj: http://wiki.rvp.cz , upraveno)	21
Obrázek 7: Pohled na zámek Kratochvíle (Zdroj: www.zamek-kratochvile.eu)	22
Obrázek 8: Mapa ČR - Kroměříž (Zdroj: http://wiki.rvp.cz , upraveno)	22
Obrázek 9: Květná zahrada - Kroměříž (Zdroj: http://atlas-cs.logis.cz)	23
Obrázek 10: Pohled na květnou zahradu v Kroměříži (Zdroj: http://www.airmoravia.cz , upraveno)	23
Obrázek 11: Mapa ČR - Lužany (Zdroj: http://wiki.rvp.cz , upraveno)	24
Obrázek 12: Zámek Lužany (Zdroj: http://www.luzany.com)	24
Obrázek 13: Mapa ČR - Lysice (Zdroj: http://wiki.rvp.cz , upraveno)	25
Obrázek 14: Zámecká zahrada Lysice (Zdroj: http://www.zameklysice.cz)	25
Obrázek 15: Mapa ČR - Telč (Zdroj: http://wiki.rvp.cz , upraveno)	26
Obrázek 16: Zámek v Telči (Zdroj: Panoramio.com)	26
Obrázek 17: Královská zahrada v Praze (Zdroj: http://hrad.cz)	29
Obrázek 18: Královská obora v Praze (Zdroj: http://ssnet.cz)	31
Obrázek 19: Letohrádek Hvězda (Zdroj: http://www.panoramio.com)	32
Obrázek 20: Plán obory Hvězda (Zdroj: http://www.prazskestezky.cz)	32
Obrázek 21: Pohled na Valdštejnskou zahradu (Zdroj: http://prague-guide.co.uk)	33
Obrázek 22: Sochy ve Valdštejnské zahradě (Zdroj: http://www.praha1.cz)	33
Obrázek 23: Zahrada u villy d'Este v Tivoli (Zdroj: http://botany.cz)	34
Obrázek 24: Socha Monstra v Bomarzu -hlava (Zdroj: http://www.panoramio.com)	35
Obrázek 25: Socha Monstra v Bomarzu – muž (Zdroj: http://www.panoramio.com)	35
Obrázek 26: Socha Monstra v Bomarzu -drak (Zdroj: http://www.panoramio.com)	35
Obrázek 27: Zahrada u zámku Amboise (Zdroj: http://www.bugbog.com)	36
Obrázek 28: Zahrada u zámku Villandry (Zdroj: http://www.wayfaring.info)	36
Obrázek 29: Botanická zahrada v Padově (Zdroj: http://www.padovamedievale.it)	39
Obrázek 30: Mapa ČR - Březnice (Zdroj: http://wiki.rvp.cz , upraveno)	41
Obrázek 31: Předpokládaná renesanční podoba zámku podle D. Menclové (Zdroj: Samek a kol., 2003)	43
Obrázek 32: Fontána na nádvoří v Bučovicích (Zdroj: http://propamatky.info)	44
Obrázek 34: Pohled na Zámek Bučovice se zahradou (Zdroj: http://www.panoramio.com)	45
Obrázek 35: Pohled na broderie zámecké zahrady (Zdroj: http://bucovice-zamek.cz)	46
Obrázek 36: Plán zámecké zahrady v Bučovicích (Zdroj: http://mapy.cz , upraveno)	48
Obrázek 37: Legenda k plánu (vytvořila: Puchoňová, 2012)	48
Obrázek 38: Pohled na zámek Bučovice zepředu (Foto: Puchoňová, 2012)	58
Obrázek 39: Pohled na arkádové nádvoří (Foto: Puchoňová, 2012)	58
Obrázek 40: Kašna v nádvoří, probíhající rekonstrukce (Foto: Puchoňová, 2012)	58
Obrázek 41: Strop Venušina sálu (Foto: Puchoňová, 2012)	59

Obrázek 42: Strop Ptačího sálu (Foto: Puchoňová, 2012)	59
Obrázek 43: Strop Císařského sálu	59
Obrázek 44: Strop Zaječího sálu (Foto: Puchoňová, 2012).....	59
Obrázek 45: Pohled na zámek ze zahrady (Foto: Puchoňová, 2012).....	59
Obrázek 46: Pohled na centrální fontánu v zahradě (Foto: Puchoňová, 2012).....	60
Obrázek 47: Pohled na zámek a parterový záhon (Foto: Puchoňová, 2012).....	60
Obrázek 48: Pohled na parter s broderií (Foto: Puchoňová, 2012).....	60
Obrázek 49: Pohled na křížení cest a jednu z kašen (Foto: Puchoňová, 2012)	61
Obrázek 50: Pohled na parterový záhon (Foto: Puchoňová, 2012).....	61
Obrázek 51: Pohled na rastrovou výsadbu habrů (Foto: Puchoňová, 2012).....	61
Obrázek 52: Pohled na obvodovou zeď (Foto: Puchoňová, 2012)	62
Obrázek 53: Pohled na štěpnici v zahradě (Foto: Puchoňová, 2012)	62